

**Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Кафедра історії України**

І. В. Ковальчук

Історія та культура України

Методичні рекомендації до семінарських занять
для студентів I курсу природничого факультету
(денна та заочна форми навчання)

Житомир-2016

УДК 94(477):17(477)
ББК 63.3(4 Укр):87.7(4 Укр)
К 56

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету ім. І. Франка,
протокол № 11 від 24 червня 2016 р.*

Рецензенти:

Подобєд О. А., кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії та етнополітики
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
Филипчук О. М., кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії України
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

К 56 Ковальчук І. В.

Історія та культура України : методичні рекомендації до семінарських занять : для студентів І курсу природничого факультету / І. В. Ковальчук. – Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2016. – 84 с.

Методичні рекомендації до семінарських занять містять перелік основних проблем дисципліни «Історія та культура України», плани семінарських занять з літературою до тем, принципи організації самостійної роботи студентів, перелік тем для рефератів та есе, питання до екзамену, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів, основну й додаткову літературу та інформаційні ресурси.

Для студентів І курсу природничого факультету.

УДК 94(477):17(477)
ББК 63.3(4 Укр):87.7(4 Укр)

© Ковальчук І. В. , 2016

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Розподіл навчального часу за темами та видами роботи	6
Тематика лекцій	7
Модуль 1. Семінарські заняття	22
Модуль 2. Семінарські заняття	38
Принципи організації самостійної роботи.....	53
Питання до екзамену з дисципліни «Історія та культура України»	61
Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів	65
Основна література	68
Додаткова література.....	73
Інформаційні ресурси	80

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Новітні вимоги до вищої освіти, до наукової компетентності фахівця – людини, яка творчо мислить, свідомо орієнтується в інформаційному та науковому просторі, самостійно опановує світоглядні парадигми. Відбувається поступове оновлення навчального процесу вищої школи України у зв'язку із його орієнтацією на модель майбутньої професійної діяльності студентів в умовах упровадження ефективних технологій організації навчально-виховного процесу. Реформування освіти передбачає гуманітаризацію навчального процесу на основі поглибленого вивчення історичного та культурного надбання українського народу. Особлива роль у вирішенні цієї проблеми належить навчальній дисципліні «Історія та культура України», яка забезпечує глибоке пізнання складних питань культурно-історичного процесу в Україні.

Історія – одна з найважливіших форм самосвідомості людства. Історична наука спрямована на подання цілісного бачення історичного процесу в єдності всіх його характеристик. Дисципліна «Історія та культура України» передбачає послідовні знання історії українського народу, здобутків його етнічного, державно-політичного, соціально-економічного, культурного та духовного розвитку, інших сфер життя.

Мета вивчення дисципліни «Історія та культура України» полягає у поглибленні і систематизації знань з української історії та культури, отриманих студентами у загальноосвітніх навчальних закладах, розкритті загальних тенденцій і закономірностей історико-культурного розвитку України, зосередженні уваги студентів на ключових питаннях історії та культури України, формуванні історичної свідомості молодого покоління, вихованні громадянського патріотизму, відповідальності за долю своєї країни, спонуканні до активної праці у розбудові і зміцненні держави Україна.

Завданням дисципліни є зацікавлення молодого покоління українською історією та культурою, вироблення у студентів навичок творчого мислення, здатності самостійно аналізувати історико-культурний процес, формування здатності розуміти сучасність за допомогою аналізу минулого, інформування про найактуальніші проблеми сучасної історії та культури України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Історія та культура України» студент повинен **знати**:

- витоки українського народу, його державності і культури та їх місце у загальноісторичному процесі;
- сутність основних подій і проблем історії та сучасного буття народу України;
- суспільно-економічні, політичні та культурні процеси історичного розвитку України;
- виділяти головні ідеї в подіях і процесах історії і культури України;
- процеси національно-культурної розбудови сучасної незалежної Української держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Історія та культура України» студент повинен **вміти**:

- орієнтуватись у науковій періодизації історії та культури України;
- зіставляти історичні і культурологічні події, процеси з періодами (епохами);
- розкривати причинно-наслідкові зв'язки між подіями історії та культури України;
- аналізувати, узагальнювати, порівнювати і критично осмислювати та оцінювати історичні й культурологічні факти, державотворчу і культуротворчу діяльність осіб;
- розрізняти необ'єктивну і тенденційно подану інформацію;
- самостійно здобувати історичну і культурологічну інформацію за темою, працювати з першоджерелами, науковою літературою;
- самостійно складати конспект, готувати відповідь на семінарське заняття, тези, реферат, есе;
- аргументовано та зважено на основі історичних і культурологічних фактів відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему та обґрунтовувати їх;
- вміти вести дискусію, відстоювати власну думку та спростовувати думки опонентів.

Відповідно до навчальних планів Житомирського державного університету імені Івана Франка дисципліна «Історія та культура України» є базовою та обов'язковою для студентів усіх спеціальностей і форм навчання та складовою частиною циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Методичні рекомендації до семінарських занять складені відповідно до навчального плану дисципліни «Історія та культура України» на основі підручників, навчальних посібників, монографій, інформаційних ресурсів. Ця дисципліна викладається на природничому факультеті у відповідній кількості годин, згідно з навчальним планом, на I курсі.

Представлені методичні рекомендації з дисципліни «Історія та культура України» побудовані за проблемно-тематичним підходом, розгляд питань здійснений в історико-діалектичному розрізі й ґрунтуються на основі принципів об'єктивності, науковості, всебічності та багатофакторності. Це сприятиме засвоєнню студентами відповідних теоретичних знань та формуванню практичних умінь і навиків. Їх рівень має відображатися у роботі на семінарських (аудиторних) заняттях, під час самостійної роботи, при підготовці рефератів та есе як одного із видів навчально-дослідницьких робіт та при підсумковому контролі (підсумкових модульних роботах, екзамені).

**РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ
ТА ВИДАМИ РОБОТИ**

№ з/п	Назва тем	Кількість годин					
		Денна форма			Заочна форма		
		Лекцій	Семінар-ських занять	Самостій-на робота	Лекцій	Семінар-ських занять	Самостій-на робота
Модуль 1. Давня, середньовічна та нова історія та культура України							
1.	Витоки українського народу, його державності та культури	2	2	5	2		6
2.	Україна у період державності Київської Русі і Галицько-Волинського князівства IX–XIV столітті	2	2	5		2	6
3.	Українські землі у другій половині XIV – першій половині XVII століття	2	2	5			12
4.	Національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького 1648–1657 років. Українська держава-Гетьманщина у другій половині XVII ст. – XVIII столітті	2	2	5		2	6
5.	Культурне відродження та націєтворення у XIX столітті	2		7			10
Кількість годин за модуль 1		10	8	27	2	4	40
Модуль 2. Новітня історія та культура України							
6.	Українська революція і культурний розвиток 1917–1921 років	2	2	5	2		6
7.	Україна в 1920–1930-х роках	2	2	5			10
8.	Україна у Другій світовій війні 1939–1945 років	2	2	5		2	6
9.	Україна у другій половині 1940-х – на початку 1990-х років	2	2	5			10
10.	Державотворчі та культуротворчі процеси у незалежній Україні 1991–2015 років	2		7			8
Кількість годин за модуль 2		10	8	27	2	2	40
Усього годин		20	16	54	4	6	80

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

Той, хто не любить своєї країни, нічого любити не може.
Джордж Гордон Байрон (1788–1824)

Історія – наше коріння. Без нього неможливе життя
сьогодні і в майбутньому.
Микола Амосов (1913–2002)

Тема 1 (2 години)

Витоки українського народу його державності та культури

Предмет, мета, завдання та структура курсу «Історія української культури». Місце і роль історичної науки у суспільстві. Наукове визначення поняття «культура». Світова та національна культура. Основні функції

За свідченнями культурологів, на сьогодні в науці існує близько 500 визначень терміну «культура» і їх кількість постійно зростає.

культури. Поняття та визначальні риси української культури. Концепція української культури. Періодизація історії України. Періодизація історії української культури.

Ранній палеоліт. Архантроп на території України. Середній палеоліт. Неандерталець на території України. Пізній палеоліт. Кроманьйонець («homo sapiens») на території України.

Знаряддя

праці.

Ремесло.

Мистецтво.

Магія.

Тотемізм.

Фетишизм.

Анімізм.

«Неолітична

Основною рисою скіфського мистецтва у Північному Причорномор'ї було поєднання східних елементів із класичними грецькими, які прийшли сюди з грецької метрополії і місцевих грецьких колоній. Це дало єдине у своєму роді витончене мистецтво. Основна риса скіфського мистецтва – звірина символіка. Тварини зображені реально, але водночас стилізовані згідно з законами орнаментальності та декоративності.

революція». Трипільські поселення та їх культура. Періодизація трипільської культури. Вікентій Хвойка. Трипільська кераміка. Матріархат. Патріархат. Міф.

Кіммерійці та їхня культура. Скіфи. Велика Скіфія. «Скіфське золото». Сармати та їхня культура. Готи. Гуни. Грецькі міста-держави. «Велика грецька колонізація». Грецька культура. Борисфеніда. Ольвія. Херсонес Таврійський. Керкінітіда. Пантікапей. Боспорське царство. Фанагорія. Феодосія. Поліс. Хора. Театр.

Етногенез давніх слов'ян. Автохтони та алохтони. Вісло-дніпровська теорія. Тшинецька культура. Зарубинецька культура. Венеди. Склавіни. Анти. Антський племінний союз. Слов'яно-аварські війни.

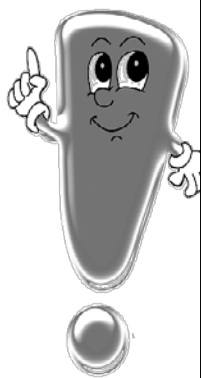
Тема 2 (2 години)

Україна у період державності Київської Русі і Галицько-Волинського князівства IX–XIV століть

Поляни. Древляни (деревляни). Дуліби, бужани і волиняни. Сіверяни. Тиверці. Уличі. Східні хорвати (білі хорвати). Русь. Нормани. Норманська теорія. Норманізм та антинорманізм. Давньоруська народність. Київська Русь. Рюрик. Олег. Походи на Візантійську імперію. Договори Русі з Візантійською імперією. Ігор. Походи на Візантійську імперію. Договір з Візантійською імперією. Повстання древлян. Ольга. Війна з древлянами. Державні реформи. Візит до Візантійської імперії. Святослав. Війна з Хозарським каганатом. Війна з Першим Болгарським царством. Війна з Візантійською імперією. Печеніги.

Міжусобна війна за Київський престол. Олег. Ярополк. Князювання Володимира Великого. Перша релігійна реформа Володимира Великого. Пантеон слов'янських богів. «Змієві Вали». Адміністративна реформа. Друга релігійна реформа Володимира Святославича – проголошення християнства державною релігією. Десятинна Церква. Кам'яна архітектура. Писемність у Київській Русі – до та після прийняття християнства. Міжнародний авторитет Київської Русі. Міжусобна війна за київський престол. Ярослав та Святополк «Окаянний». Князювання Ярослава Мудрого. Зовнішня політика. Розгром печенігів. Собор святої Софії. Дискусія щодо часу будівництва. Школа та бібліотека. Скрипторії. Внутрішня політика. «Руська правда». Дипломатія. Митрополит Іларіон Київський. «Слово про закон і благодать». Києво-Печерський монастир. Київський літопис. Остромирове Євангеліє. Никон Печерський. Тріумфірат Ярославичів. Ізяслав. Святослав. Всеволод. «Правда Ярославичів». Битва на річці Альті 1068 р. «Ізборник Святослава». Школа Ганни Всеволодівни. Успенський собор. Михайлівський Золотоверхий монастир. Міжусобні війни у Київській Русі. З'їзди руських князів у кінці XI – на початку XII століть.

Суспільна структура Київської Русі. Билини. Співи і музика. Володимир Мономах.

На кінець XII–XIII століття загальна кількість населення Київської Русі за приблизними підрахунками становила від 7 до 8 млн. людей, з яких близько 13 % були міськими жителями, що перевищує показники західноєвропейських держав. Найбільшим містом був Київ, у якому на час його економічного розквіту у XII ст. нараховувалося 8000 дворів та 40000 мешканців. Для порівняння, у найбільшому західноєвропейському місті Лондоні 40000 мешканців нараховувалося тільки в XIV ст..

«Повість временних (минулих) літ». Нестор-Літописець. Живописець Аліпій (Алімпій, Олімпій) Печерський. Статут Володимира Мономаха. Боротьба з половцями. «Повчання». Мстислав Володимирович.

Феодальна роздробленість Київської Русі. Київське князівство. Переяславське князівство.

У XII ст. поряд із назвою «Русь» стосовно українських земель приходить і назва «Україна». Вперше термін «Україна» зустрічається в Іпатіївському літописі під 1187 р.

Термін «Україна». Чернігівське князівство. Волинське князівство. Галицьке князівство. «Слово о полку Ігоревім». Питання авторства. Утворення Галицько-Волинського князівства. Роман Мстиславич. Данило Галицький. Боротьба Київської Русі з монгольською навалою. Битва на річці Калці. Завоювання території Київської Русі монголами. Золота Орда. Ярлик. Коронування Данила Галицького. Заснування Львова. Галицько-Волинське князівство за наступників Данила Галицького. Занепад Галицько-Волинського князівства.

Берестяні грамоти. Холмське Євангеліє. Галицько-Волинський літопис. Кам'яна архітектура. Володимирський Успенський собор. Іконопис.

Тема 3 (2 години)

Українські землі у другій половині XIV – першій половині XVII століття

Утворення Великого князівства Литовського. Князювання Гедиміна. Князювання Ольгерда. Битва на Синіх Водах. Приєднання до Великого князівства Литовського земель Південної Русі – Волині, Поділля, Київщини, Чернігово-Сіверщини. «Латентне проникнення». Литовські статuti. «Старий»

Співвідношення східнослов'янських та власне литовських земель у складі Великого князівства Литовського складало у 1341 р. – 2,5:1, у 1430 р. – 12:1.

статут. «Волинський» статут. «Новий» статут. Кревська унія. Острівська угода. Віленсько-Радомська унія. Городельська унія. «Велике княжіння

Руське». Свидригайло Ольгердович. Сигізмунд Кейстutowич. Ліквідація князівств на українських землях і перетворення їх на воєводства. Магдебурзьке право. Лівонська війна.

Люблінська унія. Річ Посполита. Поширення зверхності Польщі на українські землі. Гедеон Балабан. Берестейська унія. Костянтин Василь Острозький. Уніатська (греко-католицька) церква.

Зародження українського козацтва. Термін «козак». Перші письмові згадки про козаків. Теорії походження українського козацтва. Фактори зародження українського козацтва. Перші козацькі ватажки. Остафій Дашкевич. Предслав Лянцкоронський. Бернард Претвич. Яків Шах. Дискусія про час і місце заснування першої Запорозької Січі. Дмитро («Байда») Вишневецький. Утворення реєстрового козацтва. Перший козацький реєстр. Король Сигізмунд-Август. Король Стефан Баторій. Козацькі клейноди. Козацько-селянське повстання під проводом Криштофа Косинського. Битва під містечком П'ятка. Козацько-селянське повстання під проводом Северина Наливайка. Битва в урочищі Солониця. Петро Сагайдачний. Хотинська війна. Козацько-селянське повстання під проводом Марка Жмайла. Куруківська угода. Козацько-селянське повстання під проводом Тараса Федоровича (Трясила). Переяславська угода. Кодак. Повстання запорозьких козаків під проводом Івана Сулими. Козацько-селянські повстання під проводом Павла Бута (Павлюка), Якова Острянина (Остряниці), Дмитра Гуні. Кумейківська битва. «Ординація Війська Запорозького». Десятиліття «золотого спокою».

Процеси у сфері культури упродовж XIV – першої половини XVII століття. Ренесанс. Освіта. Юрій Дрогобич. Єзуїтські школи. Братства. Братські школи. «Сім вільних мистецтв». Острозький культурно-освітній центр. Київська братська школа. Київська лаврська школа. Київська (Києво-Могилянська) колегія. Петро Могила. Книгодрукування. Іван Федоров. «Апостол». «Буквар». «Пересопницьке Євангеліє». «Острозька Біблія». Полемічна література. Петро Скарга. Герасим Смотрицький. Іван Вишенський. Захарія Копистенський. Стефан Зизаній.

Мелетій
Смотрицький.
Інокентій Гізель.
Іконопис.
Світський
портрет.
Архітектура.

«Грамати́ка слов'янська» Мелетія Смотрицького 1619 р. видання до першої чверті XIX ст. була основним підручником церковнослов'янської мови. Перевидавалася декілька разів і стала основою та взірцем для багатьох подальших праць із слов'янського мовознавства.

Тема 4 (2 години)

Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького 1648–1657 рр. Українська держава- Гетьманщина у другій половині XVII – XVIII столітті

Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького. Причини війни. Привід до війни. Рушійні сили війни. Богдан Хмельницький та його соратники. Обрання Богдана Хмельницького гетьманом Запорозької Січі. Битва на Жовтих Водах. Смерть короля Владислава IV. Корсунська битва. Звільнення Лівобережної України. Визволення Правобережного Подніпров'я. Звільнення Києва. Битва під Пилявцями. Визвольний похід козацько-селянської армії у Західну Україну. Облога Львова. Облога Замостя. Повернення у Київ. Переговори 1649 р. у Переяславі. Зборівська битва. Зборівський договір та його умови. Формування держави Війська Запорозького – Гетьманщини. Виконавча влада. Адміністративно-територіальний устрій. Судова система. Міське самоврядування. Ліквідація кріпацтва. Перший похід до Молдови. Берестейська битва. Білоцерківський договір. Поновлення воєнних дій на початку 1652 р. Битва під горою Батіг. Другий похід до Молдови. Третій похід до Молдови.

Четвертий похід
до Молдови.
Смерть Тимоша
Хмельницького.
Жванецька
облога.

У битві під горою Батіг українці і татари розбили польське військо. Полягла майже вся піхота, половина гусарів Речі Посполитої і 5–7 тис. слуг. Такого розгрому польська армія ще не знала. Сучасники порівнювали блискучу перемогу Богдана Хмельницького з перемогою карфагенського полководця Ганнібала над римлянами в битві під Каннами у 216 до Р. Х.

Переяславсь
ка рада. Березневі
статті. Договір про військово-політичний протекторат. Воєнні дії у Білорусі. Оборона Буші. Битва під Охматовим. Битва під Озерною. Вступ Шведського королівства у війну з Річчю Посполитою. Віленське перемир'я. Бойові дії у

Польщі. Смерть Богдана Хмельницького. Обрання гетьманом Юрія Хмельницького. Гетьманування Івана Виговського. Повстання Мартина Пушкаря. Гадяцький договір. Конотопська битва. Гетьманування Юрія Хмельницького.

Переяславські статті.
Чуднівська битва.
Слободищенський
трактат. Гетьманування
Павла Тетері.

«Чорна рада» у
Ніжині. Обрання
гетьманом
Івана Брюховецького.

28–29 червня 1659 р. на річці Соснівці під Конотопом об'єднана армія Івана Виговського завдала нищівної поразки московському війську. На місці полягло 30 тис. російських ратників, чимало потрапили у полон разом із воєводами. Московія втратила армію, що викликало справжній шок у Москві. Цар навіть наказав готувати прикордонні міста Московської держави до оборони.

Поділ України на Лівобережжя і Правобережжя. Московські статті. Гетьманування Петра Дорошенка. Андрусівське перемир'я – поділ України між Московським царством і Річчю Посполитою. Тимчасове об'єднання Гетьманщини. Гетьманування Дем'яна Многогрішного. Глухівські статті. Обрання гетьманом Правобережжя Михайла Ханенка. Буцацький мирний договір. Гетьманування Івана Самойловича. Конотопські статті. Зречення з гетьманства Петра Дорошенка.

Гетьманування Юрія Хмельницького. Чигиринські походи. Бахчисарайський мирний договір Московської держави та Османської імперії. Трактат про вічний мир. Гетьманування Івана Мазепи. Коломацькі статті. Кримські походи. Повстання

Петра
Іваненка
(Петрика).
Константино-
польський мир
Московської
держави та
Османської
імперії.

Найбільшого розквіту Києво-Могилянська академія досягла у часи гетьманування Івана Мазепи. Вона тривалий час була єдиним вищим навчальним закладом серед східного слов'янства. Тут навчалася молодь з Росії, Білорусі, Молдови, Сербії, Болгарії, Греції. У другій половині XVII ст. бібліотека академії мала більше 10 тис. томів, у ній працювали відомі на весь Київ хор, оркестр, театр. За всі роки існування тут навчалася 25 тис. студентів. Завдяки вченим академії, насеред Симеону Полоцькому (1629–1680) і Стефану Яворському (1658–1722) у 1685 р. було організовано Московську слов'яно-греко-латинську академію.

Повстання
Семена Палія.

Північна
війна. Участь

козаків у війні зі Шведським королівством. Переговори Івана Мазепи зі шведською стороною. Вступ шведського війська на територію Гетьманщини. Перехід гетьмана Івана Мазепи на бік шведського короля Карла XII. Зруйнування московськими військами Батурина і Запорозької Січі. Обрання гетьманом Івана Скоропадського. Битва під Полтавою. Відступ шведських і козацьких військ. Смерть Івана Мазепи. Гетьман Пилип Орлик. Конституція

Пилипа Орлика. Перша Малоросійська колегія. Наказний гетьман Павло Полуботок. Гетьманування Данила Апостола. Рішительні пункти. Правління гетьманського уряду. «Права, за якими судиться малоросійський народ». Гетьманування Кирила Розумовського. Реформи Кирила Розумовського. Ліквідація Гетьманщини. Друга Малоросійська колегія. Зруйнування Запорозької Січі. Запровадження кріпацтва на українських землях.

Ідеї Просвітництва в освіті і науці. Початкова освіта. Середня освіта. Колегії. «Синопис». Вища освіта. Києво-Могилянська академія. Музичне мистецтво. Багатоголосний спів. Хорові духовні концерти. Максим Березовський. Дмитро Бортнянський. Артемій Ведель. Література. Думи та історичні пісні. Громадянська і любовна лірика. Маруся Чурай. Семеон Полоцький. Феофан Прокопович. Григорій Сковорода. «Сад божественних пісень». «Байки харківські». Інокентій Гізель. Козацькі літописи. «Історія Русів». Вертеп. Інтермедія. Архітектура. Бароко. Козацьке бароко. Андріївська церква у Києві. Маріїнський (Царський) палац у Києві. Велика Лаврська дзвіниця Йогана Шеделя. Степан Ковнір. Корпус Ковніра. Кловський палац. Іван Григорович-Барський. Собор святого Юра у Львові. Іконопис. Портрет. Український портрет (парсуна). Графічне мистецтво.

Тема 5 (2 години)

Культурне відродження та націєтворення у ХІХ столітті

Поділи Речі Посполитої. Інкorporація українських територій до складу Австрійської та Російської імперій. Новий адміністративно-територіальний устрій. Початок

культурного
відродження і
націєтворення на
українських
землях.

Періодизація
культурного та
національного
відродження.

Академічна,

Протягом понад 130 років процес українського відродження розвивався у різних виявах: національно-етнічних, соціально-економічних, політичних, духовно-культурних. Цей же період характерний і значним злетом української культури, незважаючи на постійний тиск з боку правлячих колонізаторських сил. Новими досягненнями збагатилися фольклор і народно-побутове мистецтво. Як і раніше народ виступав незмінним і найважливішим охоронцем національних традицій.

культурна та політична стадії. Особливості національного відродження у Наддніпрянщині та Галичині. Роль української греко-католицької церкви у націєтворенні. Активізація історичних досліджень. Нова українська література. Іван Котляревський. Григорій Квітка-Основ'яненко. Петро Гулак-Артемівський. Заснування Харківського університету. Харківська школа романтиків. Ізмаїл Срезневський. Заснування першої чоловічої гімназії у Житомирі. Заснування Київського Університету Святого Володимира. Михайло Максимович. Три збірки українських пісень М. Максимовича. Гурток українського духовенства у Перемишлі. Іван Могильницький. «Буквар славно-

руського язика». Війна з Наполеоном та Україна. Масонство в Україні. Зародження декабристського руху. Декабристський рух в Україні. Південне і Північне товариства. Їхні програмні документи. Павло Пестель. Товариство об'єднання слов'ян. Декабристський рух і Житомирщина.

1823 р. у Новограді-Волинському офіцерами Андрієм і Петром Борисовими та учасником польського визвольного руху Юліаном Люблінським була заснована ще одна таємна політична організація – Товариство об'єднаних слов'ян. До її складу входили понад 50 офіцерів нижчих чинів із військових частин, що дислокувалися на Волині та Київщині. Головні засади діяльності товариства відображені у програмних документах – «Клятвеній обіцянці», «Правилах» (17 пунктах), в основі яких лежала ідея панславізму.

Повстання у
Петербурзі.
Повстання
Чернігівського
полку.
Суспільно-
політична
ситуація.
Суспільно-
політичне життя.
Створення
Кирило-

Методіївського товариства. Мета діяльності. Василь Білозерський. Микола Костомаров. Тарас Шевченко. «Книга буття українського народу» («Закон Божий»). «Руська трійця». Маркіян Шашкевич. Яків Головацький. Іван Вагилевич. «Русалка Дністровая». Громадівський рух. Стара громада. Володимир Антонович. Михайло Драгоманов. Павло Чубинський. Валуєвський циркуляр. Репресивні заходи російського самодержавства щодо української культури. Заснування Новоросійського університету в Одесі. Південно-західний відділ Російського географічного товариства. Історичне товариство імені Нестора-Літописця. Емський указ імператора Олександра II. «Київський телеграф». «Київська старовина». Літературний процес.

Скасування кріпосного права у Російській імперії. Маніфест імператора Олександра II від 19 лютого 1861 р. Буржуазні реформи 1860–1870 рр. у Російській імперії та Наддніпрянщина. Особливості аграрної реформи. Фінансова реформа. Реформа освіти. Судова реформа. Земська реформа. Міська реформа. Військова реформа.

Селянський рух в Галичині, Буковині і Закарпатті. Революційні події 1848 р. у Галичині. Скасування панщини у Галичині. Створення Головної Руської Ради. Григорій Яхимович. «Зоря Галицька». «Галицько-руська матиця». «Руський собор». Українці в австрійському парламенті. Празький слов'янський конгрес. Собор руських учених у Львові. Листопадове 1848 р. повстання у Львові. Питання поділу Галичини на польську та українську частини. Промислове пожвавлення у Галичині 1860–1870-х рр. Аграрне перенаселення. Еміграція до країн Північної і Південної Америки. Народовці. Москвофіли. Виникнення і діяльність «Просвіти». Літературне (наукове) товариство імені Тараса Шевченка. Заснування університету імені Франца Йосифа у Чернівцях. Політизація національного руху. Іван Франко. Створення перших політичних партій у Галичині.

Тема 6 (2 години)

Українська революція і культурний розвиток 1917–1921 років

Лютнева революція. Утворення Української Центральної Ради. Михайло Грушевський. Всеукраїнський Національний конгрес. Перший Всеукраїнський військовий з'їзд. Другий Всеукраїнський військовий з'їзд. Перший Універсал Української Центральної Ради. Генеральний Секретаріат. Володимир Винниченко. Переговори з делегацією Тимчасового уряду Росії. Другий Універсал Української Центральної Ради. Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріату. Більшовицький Жовтневий збройний переворот у Петрограді. Створення Ради Народних Комісарів. Володимир Ленін. Бої у Києві.

Третій Універсал
Української
Центральної Ради.
Українська Народна
Республіка (УНР).
«Маніфест до
українського
народу з
ультимативними

7 листопада 1917 р. Українська Центральна Рада проголосила третій Універсал. Ним визначалося утворення Української Народної Республіки у складі 9 губерній (Шаврійська без Кримського півострова); скасовувалася приватна власність на землю і смертна кара; 8-годинний робочий день; свобода совісті, слова, друку, зборів, профспілок і мови; вибори до Українських УЗ – на 9 січня 1918 р. організація національно-персональних автономій.

вимогами до Центральної ради». Всеукраїнський з'їзд робітничих, солдатських і селянських депутатів. Встановлення більшовицької влади в Україні у 1917 р. Війна Радянської Росії з УНР. Четвертий Універсал Української Центральної Ради. Незалежність УНР. Бій під Крутами. Захоплення Києва більшовицькими військами. «Червоний терор». Переговори делегації УНР із делегацією Четверного союзу. Визнання УНР незалежною і суверенною державою. Берестейський мирний договір між УНР і Четверним союзом. Брестський мирний договір Радянської Росії із Четверним союзом. Наступ австро-німецьких військ на Україну. Звільнення Києва. Повернення до Києва Української Центральної Ради. Прийняття «Статуту про державний устрій, права і вольності УНР».

Конгрес українських хліборобів. Гетьман України Павло Скоропадський. Розпуск Української Центральної Ради. Українська Держава. Ради Міністрів Української Держави. Введення в обіг гривні і карбованця. Створення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). Українізація освіти і науки. Антигетьманська опозиція. Створення Директорії. Нестор Махно. «Федеративна Грамота» Павла Скоропадського. Зречення гетьмана Павла Скоропадського. Маніфест імператора Австро-Угорської імперії. Українська Національна Рада. Президент Євген Петрушевич. Повстання у Львові 1 листопада 1918 р. Державний секретаріат. Кость Левицький. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). Внутрішня і зовнішня політика ЗУНР. Польсько-українська війна 1918–1919 рр. Поразка ЗУНР. Окупація Східної Галичини Польщею.

Вступ Директорії до Києва. Рада Народних Міністрів. Володимир Чехівський. Декларація Директорії УНР. Інтервенція Антанти на Півдні України. Акт Злуки – об'єднання УНР і ЗУНР в єдину Соборну державу. Історичне значення події. Криза Директорії УНР. Війна Радянської Росії з Директорією УНР. Захоплення Києва більшовицькими військами. Визвольний похід об'єднаних армій УНР і ЗУНР проти радянських військ в Україні. Визволення Києва. Захоплення Києва Добровольчою армією Антона Денікіна. Розпад Директорії. Симон Петлюра. Отаманщина. Перший Зимовий похід Армії УНР. Варшавський договір. Польсько-радянська війна 1920 р. Втрата Директорією УНР контролю над територією України. Встановлення радянської влади на території Наддніпрянської України. Воєнний комунізм. Ризький мирний договір між Польщею та Радянською Росією й Україною. Другий Зимовий похід Армії УНР.

Розвиток освіти і науки. Створення та українізація середньої загальноосвітньої школи. Розбудова вищої школи в Україні. Відкриття Державних Українських університетів у Києві та Кам'янці-Подільську. Заснування Української академії мистецтв. Федір Кричевський. Заснування Української науково-педагогічної академії. Українська Академія Наук.

Володимир
Вернадський.
Агатангел
Кримський.
Державний
український
архів.
Національна
галерея
мистецтв.
Український
історичний

У складі Української Академії Наук було три відділи. Історико-філологічний на чолі з заслуженим професором Харківського університету Дмитром Багалієм (кафедра історії України). Згідно штату передбачено 22 академіки. Фізико-математичний на чолі з Миколою Кащенком (акліматизація). Всього згідно штату передбачено 30 академіків. Соціальних наук, який очолив член-секретар комісії з розбирання давніх актів Орест Левицький (звичаєве право України). Мали працювати 20 академіків. Усього передбачалася наявність у штаті Академії 72 академіків. Однак такої кількості не було до 1941 р. включно.

музей. Національна бібліотека. Література. Павло Тичина, Василь Чумак, Володимир Сосюра, Максим Рильський. Видавнича справа. Театральне мистецтво. Державний драматичний театр. Державний народний театр. Молодий театр. Лесь Курбас. Музичне мистецтво. Державний симфонічний оркестр. Олександр Горілий. Українська республіканська капела. Олександр Кошиць. Державна українська мандрівна капела («Думка»). Нестор Городовенко.

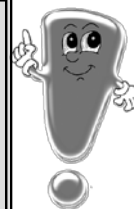
Тема 7 (2 години)

Україна в 1920–1930-х роках

Воєнний комунізм. «Червоний терор». Десятий з'їзд Російської комуністичної партії (більшовиків) (РКП(б)). Заміна продрозкладки на продподаток. Нова економічна політика. Запровадження вільної торгівлі. Часткова денационалізація

промисловості, оренда підприємств. Особливості Непу. «Ножиці цін». «Товарний голод». «П'яні гроші». Хлібозаготівельна криза.

Результатом проведених реформ у рамках Непу стало збільшення виробництва зернових в Радянській Україні: з 227 млн. пудів в 1921 р. до 637 млн. пудів у 1922 р.

Курс на індустріалізацію.

Промисловість групи «А» та «Б». Особливості реалізації плану індустріалізації. П'ятирічні плани. Перший п'ятирічний план. Карткова система. Другий п'ятирічний план. Третій п'ятирічний план. Наслідки індустріалізації. Колективізація. Суцільна колективізація. Створення машино-тракторних станцій (МТС). «Рік великого перелому». Ліквідація куркульства як класу.

Дослідники і досі не мають встановленої кількості загиблих у роки Голодомору. Станіслав Кульчицький наводить цифру 3–3,6 млн. осіб. За даними Українського інституту національної пам'яті кількість «прямих», безпосередніх жертв складає близько 3 млн. осіб. Це становить 10–12 % від населення Радянської України у той час.

Комісія з

хлібозаготівель.

Голодомор 1932–

1932 рр. Причини, наслідки і кількість жертв Голодомору 1932–1933 рр.

Коренізація в СРСР. Українізація у Радянській Україні. Наслідки та значення українізації. Націонал-комунізм в Україні. Микола Хвильовий. Олександр Шумський. Михайло Волобуєв. Микола Скрипник. Перенесення столиці Радянської України з Харкова до Києва. Боротьба з неписьменністю. Середня школа. Введення обов'язкового семирічного навчання. Вища освіта. Відновлення діяльності університетів. Академічна наука. Українська Академія Наук – Всеукраїнська Академія Наук. Розвиток точних та природничих наук. Гуманітарні науки. Спілка письменників України. Літературно-мистецькі організації. Музичне мистецтво. Театральне мистецтво. Театр «Березіль». Лесь Курбас. Графіка та образотворче мистецтво. Кіномистецтво. Олександр Довженко. Конституція Радянської України 1937 р. Масові репресії.

«Шахтинська

справа». Справа

«Спілки визволення України» (СВУ).

Ліквідація УАПЦ.

«Розстріляне

відродження».

«Великий терор» у Радянській Україні.

3 259 українських письменників, які друкувались у 1930 р., після 1938 р. залишилося лише 36. З них, за приблизними підрахунками, розстріляно 17, покінчило життя самогубством 8, заарештовано й заслано у табори – 175, пропало без вісті – 16, померло своєю смертю – 7.

Українські землі у складі Польщі. Колонізація. Пацифікація. «Таємний Український університет». Політичні партії Східної Галичини. Український інтегральний націоналізм. Дмитро Донцов. Організація українських націоналістів (ОУН). «Пласт». Українські землі у складі Румунії. Колонізація. Румунізація. Українська національна партія (УНП). Українські землі у складі Чехословаччини. Аграрна реформа. Освіта. «Пласт». Мюнхенська угода. Віденський арбітраж і розчленування Чехословаччини. Карпатська Україна. «Карпатська Січ». Окупація Закарпаття Угорщиною.

Тема 8 (2 години)

Україна у Другій світовій війні 1939–1945 років

«Пакт Ріббентропа-Молотова». Таємний протокол. Поділ сфер впливу у Східній Європі. Напад нацистської Німеччини на Польщу. Початок Другої світової війни. Вступ Радянського Союзу у війну з Польщею. Приєднання Східної Галичини. Договір «Про дружбу і кордони» між СРСР та нацистською Німеччиною. Перша радянська Східної Галичини. Територіальні претензії СРСР до Румунії. Приєднання Бессарабії і Північної Буковини.

Напад нацистської Німеччини на Радянський Союз. Бойові дії літа 1941 р. в Україні. Окупація Житомирщини. Втрати та прорахунки Червоної армії. Причини поразок Червоної армії влітку – восени 1942 р. Київська оборонна операція. «Уманський котел». «Київський котел». Ситуація на Південно-Західному фронті. Ситуація на Південному фронті. Оборона Одеси. Оборона Севастополя. Окупація території України у 1942 р. Зони окупації в Україні. Дистрикт «Галичина». Райхскомісаріат «Україна». Губернаторства «Бессарабія», «Буковина» і «Трансністрія». Зона військової адміністрації. Українська допоміжна адміністрація. Репресії та геноцид місцевого населення. Доля військовополонених. Концентраційні табори і гето. Голокост. Економічна експлуатація місцевого населення і території. Примусове вивезення місцевого населення – оstarбайтерів на роботи до Третього райху. Проблема і явище колабораціонізму. Рух Опору в Україні. Радянський підпільний і партизанський рух. Український штаб партизанського руху (УШПР). Радянські партизанські загони і з'єднання. Сидір Ковпак. «Карпатський рейд». Олексій Федоров. Михайло Наумов. Олександр Сабуров. Степан Маліков. Операції «Рейкова війна» та «Концерт». Комсомольські підпільні організації «Партизанська іскра» і «Молода гвардія». Український національний (самостійницький) рух. ОУН під проводом Андрія Мельника. ОУН під проводом Степана Бандери. «Акт відновлення Української Держави». Українське Державне Правління на чолі з Ярославом Стецьком. Репресії нацистської окупаційної влади. Ув'язнення С. Бандери. Тарас Бульба-Боровець. «Поліська Січ». «Олевська республіка». Створення ОУН під проводом С. Бандери власного військового формування – Української повстанської армії (УПА). Командири УПА. Дмитро Клячківський. Роман Шухевич. Василь Кук. Склад і чисельність УПА. Українська дивізія СС «Галичина». Польський націоналістичний рух. Армія Крайова. Волинська трагедія 1943–1944 р.

Наступальні операції Червоної армії у 1943–1944 р. Звільнення Києва.

Київ був звільнений 6 листопада 1943 р. ціною щонайменше 380 тис. солдатських життів. Серед них – приблизно 250–270 тис. насильно мобілізованих «чорносвітників». Битва за Дніпро стала найкривавішою операцією Другої світової війни у Європі.

Кількість жертв зі сторони Червоної армії і Вермахту. Остаточне звільнення Житомира. Звільнення Центральної і Південної України. Бойові дії на Західній Україні. Остаточне звільнення території України. Людські і

матеріальні втрати України у Другій світовій війні. Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною. Радянська Україна – держава-засновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН).

Понад 6 млн. українців воювали у Червоній армії впродовж 1941–1945 рр. За подвиги 2,5 млн. жителів України було нагороджено орденами і медалями, 2 тис. – Герої Радянського Союзу, 32 – двічі, 1 – тричі.

Українська культура у роки Другої світової війни. Культурна політика радянської влади у Західній Україні у 1939–1941 рр. Українська культура на окупованих територіях. Освіта. Література. Преса та книгодрукування. Театр і музичне мистецтво.

Спорт. Українська культура в евакуації. Література.

Документальне і художнє кіномистецтво.

Освіта. Наукова

галузь. Преса і видавнича справа. Фронтowe театральне, музичне і художнє мистецтво.

Загалом 109 з 200 членів Спілки письменників України були на фронтах Другої світової війни. Загинув кожен четвертий. За роки війни українські письменники написали понад 120 книжок, збірок, брошур. В основному літератори працювали військовими кореспондентами, редакторами 50 фронтових видань (газет, фронтових листків).

Тема 9 (2 години)

Україна у другій половині 1940 – на початку 1990-х років

Відбудова народного господарства Радянської України. Пріоритетні напрями відбудови народного господарства. Становище у сільському господарстві. Голодомор 1946–1947 рр. Зміни у партійно-радянському керівництві Радянської України. Грошова реформа 1947 р. Друга радянізація Західної України. Колективізація на Західній Україні. Взаємна боротьба органів радянської державної безпеки, військових і підпілля ОУН та УПА. Зміна тактики ОУН та УПА. Взаємний обмін населенням між Польщею та Радянською Україною. Операція «Вісла». Ліквідація Української греко-католицької церкви. Смерть Йосипа Сталіна. Прихід до влади в СРСР Микити Хрущова. Реформи М. Хрущова у промисловості і сільському господарстві.

Ради народного господарства (раднаргоспи).

Семирічний план.

Ліквідація

МТС.

Зміцнення

матеріальної

бази колгоспів.

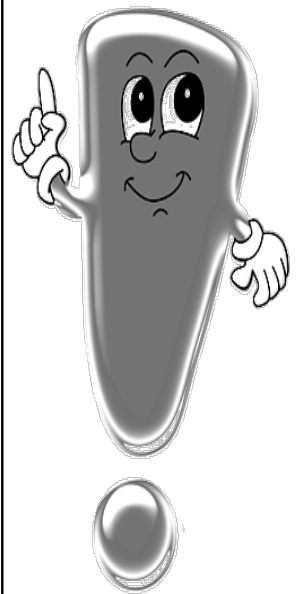
У першій половині 1957 р. за планом реформи, більшість органів галузевого управління промисловістю (міністерств) ліквідовувались і виробництво перепідпорядковувалося територіальним органам управління – радам народного господарства (раднаргоспам). На території Радянської України створювалося 11 економічних адміністративних районів, а по всьому СРСР – 103. Одночасно ліквідовувалося 10 союзних і 115 союзно-республіканських міністерств. У межах раднаргоспів підприємства об'єднувалися у трести і комбінати, утворювані за галузевим принципом. У 1960 році було утворено Українська Рада Народного Господарства (УРНГ). Водився новий 7-річний план 1958–1965 рр.

Підвищення рівня життя населення Радянської України. Урбанізація. Грошова реформа 1961 р. Прихід до влади в СРСР Леоніда Брежнєва. Відхід від лібералізації до консерватизму в усіх сферах суспільно-економічного, політичного, культурного життя. «Розвинутий» соціалізм. Економічна реформа (косигінська) 1965 р. в СРСР. «Золота» п'ятирічка. Екстенсивний шлях економічного розвитку. «Застій». Катастрофа на Чорнобильській АЕС.

«Ждановщина». «Лисенківщина». Боротьба з космополітизмом. Звинувачення у «низькопоклонстві перед Заходом», «відступі від марксизму-ленінізму», «українському буржуазному націоналізмі». Критика української історичної науки. XX з'їзд Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС). Критика культу особи Й. Сталіна. Реабілітація жертв політичних репресій. Дисидентський рух. Українська робітничо-селянська спілка. Левко Лук'яненко. Петро Григоренко. Перша хвиля арештів українських дисидентів. Іван Дзюба. «Український вісник». Вячеслав Чорновіл. Святослав Караванський. Друга хвиля арештів українських дисидентів. Василь Стус. Іван Світличний. Євген Сверстюк. Леонід Плющ. Василь Овсієнко. Валерій Марченко. Українська гельсінська група. Микола Руденко. Оксана Мешко. Олексій Тихий. Олекса Гірник. Степан Хмара. Юрій Литвин. Русифікація у Радянській Україні. Українська гельсінська спілка.

Шістдесятники. Клуби творчої молоді. Василь Симоненко. Ліна Костенко. Дмитро Павличко. Микола Вінграновський. Іван Драч. Валерій Шевчук. Алла Горська. Українське поетичне кіно. Сергій Параджанов. Юрій Іллєнко.

4 вересня 1965 р. у київському кінотеатрі «Україна» відбувся прем'єрний показ фільму Сергія Параджанова «Піні забутих предків». Після виступу режисера слово взяв літератор Іван Дзюба. Він заявив, що в Радянській Україні відбуваються таємні арешти серед інтелігенції і почав називати прізвища. У залі запанувала розгубленість. Піднявся Вячеслав Чорновіл і вигукнув: «Хто про тиранії – встаньте!». Частина присутніх у залі встала. Адміністрація кінотеатру поспішила з демонстрацією фільму. Після того, як демонстрація закінчилася, піднявся Василь Стус із наміром продовжити маніфестацію. Проте у залі вже сиділи десятки агентів органів державної безпеки. Це була перша за післявоєнний період у Радянському Союзі акція громадського протесту, влаштована інтелігенцією. Влада кваліфікувала ці дії як «провокацію», «антигромадський вчинок».

Леонід Осика. Музичне і театральне мистецтво. Образотворче мистецтво. Катерина Білокур. Марія Приймаченко. Опанас Заливаха. Тетяна Яблонська.

Перебудова. Михайло Горбачов. Перші вибори на багатопартійній основі 1989–1990 рр. Декларація про державний суверенітет України. Путч Державного комітету з надзвичайного стану (ДКНС, рос. – ГКЧП). Борис Єльцин. Прийняття Акту проголошення незалежності України.

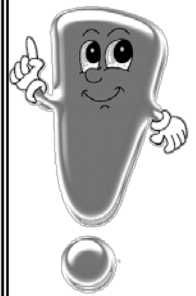
Тема 10 (2 години)

Державотворчі та культуротворчі процеси у незалежній Україні 1991–2015 років

Референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Леонід Кравчук. Розпад СРСР. Створення Співдружності Незалежних Держав (СНД). Державні символи України. Прийняття «Військової доктрини України». Формування українських збройних сил та спеціальних служб. Реформування політичної системи. Урядова криза. Леонід Кучма. Погіршення економічної ситуації. Шахтарський страйк. Відставка уряду Л. Кучми. Вибори до Верховної Ради України 1994 р. Вибори Президента України 1994 р. Конституційний процес та особливості Конституції України. Україна – повноправна учасниця міжнародного співтовариства. Вибори до Верховної Ради України 1998 р. Вибори Президента України 1999 р. Уряд Віктора Ющенка. Політична ситуація в Україні в 2000 – першій половині 2001 р. Всеукраїнський референдум 2000 р. «Касетний скандал». Зникнення журналіста Георгія Гонгадзе. Політична криза 2000–2001 р. Вибори до Верховної Ради України 2002 р. Вибори Президента України 2004 р. Політична криза. «Помаранчева революція». Віктор Ющенко. Уряд Юлії Тимошенко. Європейський вектор зовнішньої політики України. Корупційний скандал. Урядова криза. Уряд Юрія Єханурова. Вибори до Верховної Ради України 2006 р. «Антикризова коаліція» у складі «Партії регіонів», Соціалістичної партії України, Комуністичної партії України. Уряд Віктора Януковича. Парламентська криза. Дострокові вибори до Верховної Ради України 2007 р. Другий уряд Юлії Тимошенко. Вибори Президента України 2010 р. Віктор Янукович. Уряд Миколи Азарова. Вибори до Верховної Ради України 2012 р. Другий уряд Миколи Азарова. Економічна ситуація. Політична криза 2013 р. Події 2013–2014 рр. Революція Гідності. Відставка і втеча В. Януковича. Загострення внутрішньої та зовнішньої ситуації. Уряд Арсенія Яценюка. Події у Криму та у Донецькій і Луганській областях. Початок бойових дій та антитерористичної операції. Вибори Президента України 2014 р. Петро Порошенко. Вибори до Верховної Ради України 2014 р. Другий уряд Арсенія Яценюка.

Національно-культурне відродження в Україні. Мовна ситуація. Літературний процес. Наукова сфера. Космічна галузь. Військово-промисловий комплекс. Криза фінансування. Гуманітарна

Значним явищем у літературному житті держави стало видання раніше заборонених творів Івана Багряного, Володимира Винниченка, Григорія Косинки, Миколи Куліша, Євгена Маланюка, Олександра Олеса, Уласа Самчука, Василя Стуса та ін. У широкий вжиток увійшли наукові праці Михайла Грушевського, Дмитра Яворницького, Пантелеймона Куліша, Дмитра Дорошенка.

сфера. Видавнича справа. Музика і театр. Реформування освіти. Зміни у вищій школі. Чемпіонат Європи з футболу 2012 р. в Україні. Релігійне життя суспільства. Відновлення діяльності УГКЦ та УАПЦ. Створення Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП) Створення

Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ КП). Міжконфесійна боротьба. Поширення протестантизму та інших конфесій в Україні.

Проголошення незалежної України та ринкова трансформація національної економіки. Введення в обіг купонів багаторазового використання. Соціально-економічна криза та пошук напрямків її подолання. «Шоківі реформи». Гіперінфляція.

Фінансово-кредитна та податкова політика. Внутрішня та зовнішня торгівля України.

Здійснена в 1992 р. лібералізація цін в умовах відсутності конкуренції уже в тому ж році призвела до їх вибухового зростання у 20 разів (рівень інфляції 2000 %). Україна пройшла через найвищу в світі гіперінфляцію – 10155 % (10255 % з урахуванням попереднього року), тобто ціни зросли у 101,55 рази.

Реформування

економіки. Аграрна реформа. Приватизація державного майна. Грошова реформа 1996 р. Процес економічної стабілізації. «Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000–2004 рр». Економічне зростання 2000–2008 рр. Інтеграція української економіки у світові організації. Світова економічна криза 2008 р. й Україна. Економічна стагнація 2008–2014 рр. Економічна криза 2014–2015 рр.

Формування, поряд із традиційною культурою, образу нової культури. Історична та органічна цілісність і спадковість традицій. Глобальні ідеї. Єдність людства та його долі. Планетарне мислення.

МОДУЛЬ 1

ДАВНЯ, СЕРЕДНЬОВІЧНА ТА НОВА ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінар № 1

Витоки українського народу, його державності та культури

Мета: ознайомити студентів із концептуальним осмисленням витоків українського народу, його державності та культури, із здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду. Сформуванню визначення поняття «культура», дисципліни «історія української культури», розкрити його новітні характеристики і принципи.

План

1. Предмет і завдання дисципліни «Історія та культура України». Періодизація історичного та культурного минулого України.
2. Роль і місце дисциплін «Історія України» та «Історія української культури» у структурі гуманітарного знання.
3. Відомі вчені-дослідники історії та культури України.
4. Поява людини на теренах України. Трипільська культура.
5. Кіммерійці. Скіфи. Сармати. Грецькі міста-держави на території України.
6. Походження, розселення, устрій та культура східних слов'ян.

Опорні поняття: анімізм, анти, античність, архантроп, венеди, Візантія, грецька колонізація території України, етногенез, «історія України», «історія української культури», кіммерійці, кроманьйонець, культура, магія, «неолітична революція», політеїзм, сармати, скіфи, склавини, слов'яни, східні слов'яни, тотемізм, трипільська культура, фетишизм, язичництво.

Реферати:

- Схема періодизації історії України М. Грушевського.
- Розвиток культури і культурна традиція в Україні.
- Специфіка українського типу культури.
- Головні риси української ментальності.
- Релігійні вірування первісної епохи.
- Політична система грецьких міст-держав.
- Давні слов'яни – предки українського народу.
- Світогляд давніх слов'ян.
- Класичні і сучасні концепції культури.
- Язичницька культура східних слов'ян.

Рекомендована література**Основна:**

1. *Анісімов В. В.* Історія української культури : словник-довідник : [навч. посіб.] / В. В. Анісімов. – К. : УБС НБУ, 2014. – 319 с.
2. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
3. *Бонь О. І.* Історія України : [курс лекцій] ; [навч. посіб.] / О. І. Бонь, О. Л. Іванюк. – К. : Вища школа, 2008. – 463 с.
4. *Довідник з історії України (А–Я)* / [за ред. І. Підкова, Р. Шуста]. – К. : Генеза, 2002. – 903 с.
5. *Історія України* / [відп. ред. Ю. Сливка ; кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – [4-те вид.]. – Л. : Світ, 2003. – 520 с.
6. *Кордон М. В.* Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
7. *Король В. Ю.* Історія України : [навч. посіб.] / В. Ю. Король – [2-ге вид., доп.]. – К. : ВЦ «Академія», 2008. – 496 с.
8. *Крупник Л. О.* Історія України : формування етносів, нації, державності : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Л. О. Крупник – К. : ЦУЛ, 2009. – 216 с.
9. *Культурологія : українська та зарубіжна культура* : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-ге вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
10. *Литвин В. М.* Історія України : [підруч.] / [В. М. Литвин; від. ред. В. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
11. *Мицик Ю. А.* Історія України : [навч. посіб.] / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 591 с.
12. *Пасічник М. С.* Історія України : державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : [навч. посіб.] / М. С. Пасічник. – [2-ге вид., стер.]. – К. : Знання, 2006. – 735 с.
13. *Савченко Н. М.* Історія України : модульний курс : [навч. посіб.] / Н. М. Савченко, М. К. Подольський. – К. : Фірма ІНКІОС, ЦНЛ, 2006. – 544 с.
14. *Хорошун Б. І.* Українська та зарубіжна культура : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська, О. Ю. Серова. – К. : НТУ, 2010. – 464 с.
15. *Шейко В. М.* Історія української культури : [навч. посіб.] / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – [5-те вид., стер.]. – К. : Знання, 2013. – 271 с.

Додаткова:

1. *Антофійчук В. І.* Культурологія : Термінологічний словник / В. І. Антофійчук. – [2-ге вид.]. – Чернівці : Книги ХХІ ст., 2007. – 159 с.
2. *Баран В. Д.* Давні слов'яни / В. Д. Баран. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 3).

3. *Баран В. Д.* Історичні витоки українського народу / В. Д. Баран, Я. В. Баран. – К. : Генеза, 2005. – 208 с.
4. *Богуцький Ю.* Українська культура в європейському контексті / Ю. Богуцький. – К. : Знання, 2007. – 679 с.
5. *Горелов М. Є.* Цивілізаційна історія України : [нариси] / М. Є. Горелов, О. П. Моця, О. О. Рафальський. – К. : ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006. – 632 с.
6. *Горський В. С.* Біля джерел: (Нариси з історії філософської культури України) / В. С. Горський. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2006. – 262 с.
7. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 10 : Т–Я. – 2013. – 784 с.
8. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 9 : Прил–С. – 2012. – 944 с.
9. *Енциклопедія історії України* : в 8 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 4 : Ка–Ком. – 2007. – 528 с.
10. *Залізняк Л. Л.* Первісна історія України : [навч. посібник] / Л. Л. Залізняк. – К. : Вища школа, 1999. – 263 с.
11. *Історія української культури* : [підруч.] / [кол. авт. : Л. В. Анучина, О. В. Бурлука, Ю. В. Пасмор та ін. ; за ред. Л. В. Анучиної та ін.]. – Х. : Право, 2012. – 368 с.
12. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 1 : Історія культури давнього населення України / [Ю. С. Асєєв та ін. ; голов. ред. П. П. Толочко]. – 2001. – 1134 с.
13. *Корінний М. М.* Короткий енциклопедичний словник з культури / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. – К. : Україна, 2003. – 384 с.
14. *Матвєєва Л.* Культурологія : [навч. посіб.] / Л. Матвєєва. – К. : Либідь, 2005. – 512 с.
15. *Полонська-Василенко Н.* Історія України : у 2 т. Т. 1. До середини XVII століття. – [4-те вид., стереотип.] / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 2002. – 672 с.

Інформаційні ресурси:

1. *Білоцерківський В. Я.* Історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik1.html>
2. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] [Електронний ресурс] / О. Д. Бойко. – [5-тє вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/boyko.html>
3. *Брама* – історія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://brama.com/ukraine/history/index.html>
4. *Довідник з історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik2.html>
5. *Залізняк Л. Л.* Первісна історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / Л. Л. Залізняк. – К. : Вища школа, 1999. – 263 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/pervisna/index.html>

6. *Історія світової та української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко]. – К. : Літера, 2000. – 464 с. – Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/49_Istoriya_svitovoi_ta_ukrainskoi_kul'tyri

7. *Історія України з давнини до початку XXI століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik.html>

8. *Культурологія* : підручники [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/kulturologiya/>

9. *Підручники з культурології* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studme.com.ua/>

10. *Попович М.* Нарис історії культури України [Електронний ресурс] / М. Попович. – К. : АртЕК, 1998. – 728 с. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>

Контрольні запитання:

1. У чому полягає особливість предмету та методу історичної науки?
2. Що вивчає дисципліна «Історія та культура України»?
3. Які основні періоди історії та культури України?
4. Чи можливе однозначне визначення поняття «культура»? Охарактеризуйте структуру та функції культури.
5. Поясніть суть національної культури. Які основні елементи необхідні для її формування?
6. Коли первісні люди почали заселяти територію сучасної України? Які пам'ятки історії та культури того часу Вам відомі?
7. Як вплинула трипільська культура на подальший розвиток історичних і культурних процесів на українських землях?
8. Яку роль відіграли кочові народи в розвитку культури України?
9. Яка територія, на думку сучасних істориків, є батьківщиною слов'ян?
10. Міфологія стародавніх слов'ян та її характерні риси.

Семінар № 2

Україна у період державності Київської Русі та Галицько-Волинської держави IX–XIV століть

Мета: ознайомити студентів із концептуальним осмисленням формування Київської Русі, періодом розквіту Київської держави і її роллю у світовій історії, із здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду. Охарактеризувати основні надбання культури Київської Русі і Галицько-Волинського князівства та дати розгорнуту характеристику її ідейної основи.

План

1. Утворення Київської Русі. Норманська теорія. Дискусія щодо терміну «Русь».

2. Київська Русь за князювання Олега, Ігоря, Ольги, Святослава.
3. Державний та культурний розвиток Київської Русі за князювання Володимира Великого, Ярослава Мудрого і Володимира Мономаха.
4. Галицько-Волинська держава у XII–XIV століттях.
5. Боротьба Русі з монгольською навалою.
6. Українська культура IX–XIV століть: архітектура і живопис, освіта, література, літописання, музика.

Опорні поняття: агіографія, азбука, билина, білі хорвати, Болохівська земля, віче, волиняни, Галицько-Волинське князівство, древляни, ізгої, ікона, Київська Русь, князь, літопис, монгольська навала, монгольське іго, норманська теорія, політична роздробленість поляни, Русь, «Руська правда», скоморохи, скрипторії, тиверці, уличі.

Реферати:

- Київська Русь у працях іноземних мандрівників та хроністів.
- Норманська теорія та її оцінка в історичній літературі.
- Питання походження назви «Русь» в історіографії.
- Політична система та судочинство Київської Русі.
- Зовнішня політика Київської Русі.
- Особливості суспільно-політичного та економічного розвитку Галицько-Волинської держави.
- Основні віхи політичного життя Галицько-Волинської держави у другій половині XIII – першій половині XIV ст.
- Історичне значення Галицько-Волинської держави.
- Архітектура та містобудування за часів Київської Русі.
- Утворення української народності.

Рекомендована література

Основна:

1. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
2. *Борисенко В. Й.* Курс української історії : з найдавніших часів до XX століття : [навч. посіб.] / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.
3. *Довідник з історії України (А–Я)* / [за ред. І. Підкова, Р. Шуста]. – К. : Генеза, 2002. – 903 с.
4. *Історія України* / [відп. ред. Ю. Сливка ; кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – [4-те вид.]. – Л. : Світ, 2003. – 520 с.
5. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [О. Б. Величко, А. П. Момрик, О. А. Редькіна та ін.]. – К. : «Книга-плюс», 2012. – 496 с.
6. *Кордон М. В.* Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
7. *Король В. Ю.* Історія України : [навч. посіб.] / В. Ю. Король – [2-ге вид., доп.]. – К. : ВЦ «Академія», 2008. – 496 с.

8. *Лазарович М. В.* Ілюстрована історія України : [короткий курс лекцій] / М. В. Лазарович. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – Т. : Джура, 2007. – 470 с.
9. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури* : [навч. посіб.] / [за ред. проф. А. Яртия та проф. В. Мельника]. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Л. : Світ, 2005. – 568 с.
10. *Музиченко П. П.* Історія держави і права України : [навч. посіб.] / П. П. Музиченко. – [5-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, КОО, 2006. – 437 с.
11. *Політична історія України* : [навч. посіб.] / [В. А. Греченко, В. І. Танцюра, В. В. Калініченко та ін. ; за ред. В. І. Танцюри]. – [2-ге вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2008. – 552 с.
12. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – [2-ге вид.]. – К. : АртЕк 2001. – 728 с.
13. *Субтельний О.* Україна : історія / О. Субтельний. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : Либідь, 1993. – 720 с.
14. *Хорошун Б. І.* Українська та зарубіжна культура : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська, О. Ю. Сєрова. – К. : НТУ, 2010. – 464 с.
15. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – [4-тє вид.]. – К. : Критика, 2009. – 584 с.

Додаткова:

1. *Акимович Є. О.* Українська культура в історичному вимірі. (XI–XVII століття) / Є. О. Акимович. – О. : Маяк, 2009. – 496 с.
2. *Безклубенко С.* Українська культура : погляд крізь віки. Історико-теоретичні нариси / С. Безклубенко. – Ужгород : Карпати, 2006. – 512 с.
3. *Брайчевський М.* Походження Русі // Вибранні твори / М. Брайчевський. – К. : Академія, 2002. – 600 с.
4. *Горелов М. Є.* Цивілізаційна історія України : [нариси] / М. Є. Горелов, О. П. Моця, О. О. Рафальський. – К. : ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006. – 632 с.
5. *Дорошенко Д. І.* Нарис історії України в 2-х томах. Т. 1 (до половини XVII століття) / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – 238 с.
6. *Енциклопедія історії України* : в 8 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 4 : Ка–Ком. – 2007. – 528 с.
7. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 1 : Історія культури давнього населення України / [Ю. С. Асєєв та ін. ; голов. ред. П. П. Толочко]. – 2001. – 1134 с.
8. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 2 : Українська культура XIII – першої половини XVII століть / [В. С. Александрович та ін. ; голов. ред. Я. Д. Ісаєвич]. – 2001. – 848 с.
9. *Котляр М. Ф.* Галицько-Волинська Русь / М. Ф. Котляр. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 5).
10. *Крип'якевич І. П.* Історія України / І. П. Крип'якевич. – Л. : Світ, 1990. – 520 с.

11. *Матвєєва Л.* Культурологія : [навч. посіб.] / Л. Матвєєва. – К. : Либідь, 2005. – 512 с.
12. *Полонська-Василенко Н.* Історія України : у 2 т. Т. 1. До середини XVII століття. – [4-те вид., стереотип.] / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 2002. – 672 с.
13. *Ричка В. М.* За літописним рядком : Історичні оповідання про Київську Русь / В. М. Ричка. – К. : Радянська школа, 1991. – 206 с.
14. *Терещенко Ю. І.* Україна і європейський світ : Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. : [навч. посіб.] / Ю. І. Терещенко. – К. : Перун, 1996. – 496 с.
15. *Толочко О. П.* Київська Русь / О. П. Толочко, П. П. Толочко. – К. : Альтернативи, 1998. – 352 с. («Україна крізь віки», т. 4).

Інформаційні ресурси:

1. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] [Електронний ресурс] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/boyko.html>
2. *Довідник з історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik2.html>
3. *Ізборник* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/>
<http://litopys.kiev.ua/>
4. *Історія України з давнини до початку XXI століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik.html>
5. *Історія української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко та ін.; за ред. О. Ю. Павлової]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 368 с. – Режим доступу : http://b-ko.com/book_100.html
6. *Князі, гетьмани, митрополити, президенти та науковці* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.geocities.com/prysjan/in_40.html
7. *Підручники з культурології* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studme.com.ua/>
8. *Попович М.* Нарис історії культури України [Електронний ресурс] / М. Попович. – К. : АртЕК, 1998. – 728 с. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
9. *Українська історична бібліотека* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrhstory.narod.ru/>
10. *InfoUkes* – історія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infoukes.com/history/>

Контрольні запитання:

1. Які передумови утворення держави Київська Русь? Розкрийте основні положення «норманської теорії».
2. Коротко охарактеризуйте поняття «давньоруська народність» і визначте час, мету і значення його появи.
3. В якому літописі викладена історія Київської Русі?

4. Охарактеризуйте культурні наслідки християнізації Київської Русі. Яке місце має християнство у сучасному культурному просторі України?
5. Назвіть пам'ятку архітектури Київської Русі, внесenu до списку пам'яток культури світового рівня.
6. Яким був стан української культури у період монгольської навали?
7. Коли вперше згадується назва «Україна» і яким є її походження?
8. За яких обставин було утворене Галицько-Волинське князівство?
9. Охарактеризуйте роль Данила Галицького в історії Галицько-Волинського князівства.
10. Визначте, які фактори і чинники мали вплив на культуру Галицько-Волинського князівства?

Семінар № 3

Українські землі у другій половині XIV – першій половині XVII століття

Мета: ознайомити студентів із концептуальним осмисленням історії України другої половини XIV – першої половини XVII століть і початком становлення українського козацтва, із здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду. Сформуванню у студентів цілісне розуміння основних культурних надбань цього періоду, яке буде мати безпосереднє практичне значення для формування гуманістичного світогляду і свідомої громадянської позиції.

План

1. Литовсько-руська держава другої половини XIV століття – першої половини XVI століття. Українські землі у складі Польщі, Угорщини, Молдовського князівства, Османської імперії та Московської держави.
2. Люблінська унія 1569 року. Її основні положення та наслідки для України. Берестейська церковна унія 1596 року. Суспільна боротьба щодо її прийняття.
3. Причини виникнення українського козацтва. Заснування Запорозької Січі, її військово-політична організація. Утворення реєстрового козацтва.
4. Історичні та політичні умови формування української культури у XIV – першій половині XVII століть.
5. Освіта на українських землях. Книгодрукування. Полемічна література. Архітектура. Живопис. Музика.

Опорні поняття: апологетика, Берестейська унія, братства, Велике князівство Литовське, єзуїти, квадрикум, козак, козацький реєстр, Литовські статuti, Люблінська унія, магдебурзьке право, Ренесанс, Річ Посполита, «руська мова», «сім вільних мистецтв», тривіум, українське козацтво, уніатство, фільварок.

Реферати:

- Вплив культури, мови, звичаїв Київської Русі на політичне та суспільне життя Великого князівства Литовського.
- Умови розвитку національно-культурного та релігійного життя у литовсько-польський період.
- Острозький культурний осередок та його роль у розвитку культури України.
- Середньовічне місто України.
- Суспільна, церковна і культурницька діяльність Петра Могили.
- Боротьба українського козацтва з татарською навалою і турецькою агресією у XV – на початку XVII ст.
- Українське козацтво і національно-культурний рух в Україні у XVI – середині XVII ст.
- Історичний портрет гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного.
- Реєстрове козацтво та його роль у державотворчих процесах в Україні.
- Культура українського козацтва.

Рекомендована література**Основна:**

1. *Анісімов В. В.* Історія української культури : словник-довідник : [навч. посіб.] / В. В. Анісімов. – К. : УБС НБУ, 2014. – 319 с.
2. *Білоцерківський В. Я.* Історія України : [навч. посіб.] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с.
3. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-тє вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
4. *Борисенко В. Й.* Курс української історії : з найдавніших часів до XX століття : [навч. посіб.] / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.
5. *Гончаренко В. Д.* Історія держави і права України : [підруч.] / В. Д. Гончаренко. – К. : Атіка, 2013. – 704 с.
6. *Гончарук П. С.* Історія України з найдавніших часів до початку XX ст. : [навч. посіб.] / П. С. Гончарук. – [2-ге вид.]. – К. : ЦУЛ, 2009. – 528 с.
7. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [Л. В. Анучина та ін. ; ред. Л. В. Анучина]. – Х. : ФІНН, 2011. – 456 с.
8. *Кордон М. В.* Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
9. *Культурологія : українська та зарубіжна культура* : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-ге вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
10. *Лазарович М. В.* Ілюстрована історія України : [короткий курс лекцій] / М. В. Лазарович. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – Т. : Джура, 2007. – 470 с.
11. *Литвин В. М.* Історія України : [підруч.] / [В. М. Литвин; від. ред. В. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.

12. *Мицик Ю. А.* Історія України : [навч. посіб.] / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 591 с.

13. *Політична історія України* : [навч. посіб.] / [В. А. Греченко, В. І. Танцюра, В. В. Калініченко та ін. ; за ред. В. І. Танцюри]. – [2-ге вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2008. – 552 с.

14. *Уривалкін О. М.* Історія України (середина XIII – середина XVII ст.) / О. М. Уривалкін. – К. : Кондор, 2005. – 281 с.

15. *Хома І. Я.* Історія української культури : [навч. посіб.] / І. Я. Хома, А. О. Сова, Ж. В. Мина. – [2-ге вид., допов.]. – Л. : Львів. політехніка, 2013. – 356 с.

Додаткова:

1. *Акимович Є. О.* Українська культура в історичному вимірі. (XI–XVII століття) / Є. О. Акимович. – О. : Маяк, 2009. – 496 с.

2. *Власенко О. І.* Культурологія : [навч. посіб.] / О. І. Власенко. – Х. : Парус, 2007. – 456 с.

3. *Голобуцький В.* Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. – К. : Вища школа, 1994. – 539 с.

4. *Дорошенко Д. І.* Нарис історії України в 2-х томах. Т. 1 (до половини XVII століття) / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – 238 с.

5. *Історія українського війська* / [І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів та ін.]. Т. 1. – [вид. 5-те змін. і доп.]. – К. : Варта, 1994. – 384 с.

6. *Історія українського козацтва : нариси у 2-х т.* [редкол. : В. А. Смолій (від. ред.) та ін.]. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2006– . – Т. 1. – 2006. – 800 с.

7. *Історія української культури* / [за заг. ред. І. Крип'якевича]. – [4-те вид., стереотип.]. – К. : Либідь, 2002. – 656 с.

8. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 2 : Українська культура XIII – першої половини XVII століть / [В. С. Александрович та ін. ; голов. ред. Я. Д. Ісаєвич]. – 2001. – 848 с.

9. *Крип'якевич І. П.* Історія України / І. П. Крип'якевич. – Л. : Світ, 1990. – 520 с.

10. *Полонська-Василенко Н.* Історія України : у 2 т. Т. 1. До середини XVII століття. – [4-те вид., стереотип.]. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 2002. – 672 с.

11. *Попович М. В.* Культура : Ілюстрована енциклопедія України / М. В. Попович. – К. : Балтія-Друк, 2009. – 184 с.

12. *Русина О. В.* Україна під татарами і Литвою / О. В. Русина. – К. : Альтернативи, 1998. – 320 с. («Україна крізь віки», т. 6).

13. *Яворницький Д. І.* Із української старовини / Д. І. Яворницький. – К. : Веселка, 2001. – 176 с.

14. *Яворницький Д. І.* Історія запорізьких козаків : у 3 т. / Д. І. Яворницький. – [пер. з рос. І. І. Сварника ; упоряд. іл. О. М. Апанович ; худож. В. М. Дозорець]. – Л. : Світ, 1990– . – Т 1. – 1990. – 319 с.

15. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – [4-те вид.]. – К. : Критика, 2009. – 584 с.

Інформаційні ресурси:

1. *Голубець М.* Велика історія України [Електронний ресурс] / М. Голубець. – [репринтне вид.]. – К. : «Глобус», 1993. – 381 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/great.html>

2. *Запорозькі козаки* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://perso.wanadoo.fr/pyzh/kozaky/>

3. *Історія українських збройних сил* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrarmy.kiev.ua/> <http://koza.kiev.ua/>

4. *Історія української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко та ін. ; за ред. О. Ю. Павлової]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 368 с. – Режим доступу : http://b-ko.com/book_100.html

5. *Козацтво XV–XXI ст.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cossackdom.com/>

6. *Культурологія. Історія культури* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books.html>

7. *Нариси історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://history.franko.lviv.ua/>

8. *Огієнко І.* Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу [Електронний ресурс] / І. Огієнко. – К. : В-во книгарні Є. Череповського, 1918. – 278 с. – Режим доступу : <http://elib.nplu.org/view.html?&id=323>

9. *Підручники з культурології* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studme.com.ua/>

10. *Українська електронна бібліотека* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrcenter.com/library.asp>

Контрольні запитання:

1. Проаналізуйте зв'язок між тенденціями розвитку української культури та історичними обставинами на землях України?

2. Яким було становище українських земель та українців у складі Великого князівства Литовського?

3. Які головні причини поширення книгодрукування в Україні і Білорусії упродовж XV–XVI століть? Назвіть відомих першодрукарів і видані ними книги.

4. У чому полягала діяльність братств?

5. Як утворилася Річ Посполита і які наслідки для українських земель мав їх перехід під польську владу?

6. Якою була роль Церкви у розвитку української освіти XV – першої половини XVII століття?

7. Які європейські традиції були присутні у процесі становлення освітніх закладів на українській території?

8. Охарактеризуйте процес поширення ідей гуманізму в українській культурі.

9. Які передумови, чинники і фактори виникнення українського козацтва і яку роль воно відіграло в українській історії?

10. Як розгортався визвольний рух в Україні в кінці XIV – першій половині XVII століття?

Семінар № 4

Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького 1648–1657 років. Гетьманщина у другій половині XVII –XVIII столітті

Мета: ознайомити студентів з концептуальним осмисленням Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, Великої Руїни і Гетьманщини другої половини XVII–XVIII століть, із здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду. Охарактеризувати основні надбання української культури другої половини XVII – XVIII століть та дати розгорнуту характеристику її теоретичної основи.

План

1. Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького та утворення держави Гетьманщини.

2. Українсько-московський договір 1654 року та його історичне значення. Березневі статті 1654 року.

3. Поділ Гетьманщини. Правобережна та Лівобережна Україна в 1663–1687 роках.

4. Гетьманщина у XVIII столітті і ліквідація її автономного устрою.

5. Особливості розвитку культури Гетьманщини. Освіта і наука. Література і театр.

6. Архітектура, образотворче мистецтво і музика на українських землях у другій половині XVII–XVIII століттях.

Опорні поняття: Азовські походи, Андрусівське перемир'я, Бахчисарайський мирний договір, Березневі статті, Білоцерківський договір, Бучацький мир, Гадяцька унія, Гетьманщина, Глухівські статті, Зборівський договір, класицизм, козацьке бароко, Коломацькі статті, Конотопська битва, Конотопські статті, Константинопольський мир, Конституція П. Орлика, Кримські походи, Малоросійська колегія, молдовські походи, Московські статті, парсуна, Переяславська рада, Переяславські статті, полк, «Права, за якими судиться малоросійський народ», «Правління гетьманського уряду»,

Просвітництво, Прутський мир, Рішительні пункти, рококо, Слободищенський трактат, козацька сотня, Трактат про вічний мир, універсал, Чигиринські походи, «Чорна рада».

Реферати:

- Богдан Хмельницький – державний діяч і полководець, фундатор Української держави.
- Політико-правовий зміст Переяславської угоди 1654 року.
- Поділи України та їх наслідки для державності українського народу.
- Життя і діяльність гетьмана Петра Дорошенка.
- Києво-Могилянська академія (колегія) в XVII–XVIII століттях – загальноукраїнський навчальний заклад.
- Внесок Івана Мазепи у розбудову української державності і культури.
- Життя і творчість Григорія Сковороди як явище української барокової культури.
- Стиль українського (козацького) барокко в архітектурі. Будівнича діяльність гетьманів.
- Опришківський рух. Олекса Довбуш.
- Гайдамацький руху XVIII столітті. Коліївщина.

Рекомендована література

Основна:

1. Білоцерківський В. Я. Історія України : [навч. посіб.] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с.
2. Бойко О. Д. Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-тє вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
3. Бонь О. І. Історія України : [курс лекцій] : [навч. посіб.] / О. І. Бонь, О. Л. Іванюк. – К. : Вища школа, 2008. – 463 с.
4. Історія світової та української культури : [підруч.] / [В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук та ін.]. – К. : Літера, 2005. – 463 с.
5. Історія України / [відп. ред. Ю. Сливка ; кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – [4-тє вид.]. – Л. : Світ, 2003. – 520 с.
6. Кордон М. В. Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
7. Король В. Ю. Історія України : [навч. посіб.] / В. Ю. Король – [2-ге вид., доп.]. – К. : ВЦ «Академія», 2008. – 496 с.
8. Культурологія : українська та зарубіжна культура : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-ге вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
9. Лекції з історії світової та вітчизняної культури : [навч. посіб.] / [за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника]. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Л. : Світ, 2005. – 568 с.
10. Литвин В. М. Історія України : [підруч.] / [В. М. Литвин; від. ред. В. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.

11. *Мицик Ю. А.* Історія України : [навч. посіб.] / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 591 с.
12. *Музиченко П. П.* Історія держави і права України : [навч. посіб.] / П. П. Музиченко. – [5-те вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, КОО, 2006. – 437 с.
13. *Політична історія України* : [навч. посіб.] / [В. А. Греченко, В. І. Танцюра, В. В. Каліначенко та ін. ; за ред. В. І. Танцюри]. – [2-ге вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2008. – 552 с.
14. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – [2-ге вид.]. – К. : АртЕк 2001. – 728 с.
15. *Уривалкін О. М.* Історія України (кінець XVII – початок XXI ст.) / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2007. – 433 с.

Додаткова:

1. *Грабовський С.* Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроян, Л. Шкляр. – К. : Генеза, 1995. – 608 с.
2. *Гуржій О. І.* Гетьманська Україна / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб. – К. : Альтернативи, 1999. – 304 с. («Україна крізь віки», т. 8).
3. *Історія світової та української культури* : [підруч.] / [В. А. Режко, В. А. Кушнерук, І. В. Чорний, В. А. Греченко]. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 480 с.
4. *Історія українського козацтва* : нариси у 2-х т. [редкол. : В. А. Смолій (від. ред.) та ін.]. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2006– . – Т. 1. – 2006. – 800 с.
5. *Історія української культури* / [за заг. ред. І. Крип'якевича]. – [4-те вид., стереотип.]. – К. : Либідь, 2002. – 656 с.
6. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 3 : Українська культура другої половини XVII–XVIII століть / [В. С. Александрович та ін. ; голов. ред. В. А. Смолій]. – 2003. – 1246 с.
7. *Крип'якевич І. П.* Історія України / І. П. Крип'якевич. – Л. : Світ, 1990. – 520 с.
8. *Малик Я.* Історія української державності : [навч. посіб.] / Я. Малик, Б. Вол, В. Чуприна. – Л. : Світ, 1995. – 248 с.
9. *Матвєєва Л.* Культурологія : [навч. посіб.] / Л. Матвєєва. – К. : Либідь, 2005. – 512 с.
10. *Огієнко І.* Українська культура / І. Огієнко. – К. : Абрис, 1991. – 272 с.
11. *Полонська-Василенко Н.* Історія України : у 2 т. Т. 2. Від середини XVII століття до 1923 року. – [4-те вид., стереотип.] / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.
12. *Смолій В. А.* Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 pp.) / В. А. Смолій, В. С. Степанков – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 447 с.
13. *Україна і Росія в історичній ретроспективі* : в 3 т. / [гол. ред. ради В. М. Литвин]. – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 1 : Українські проекти в

Російській імперії / В. Ф. Верстюк, В. М. Горобець, О. П. Толочко. – 2004. – 503 с.

14. *Червінський В. І.* Історія України : джерельний літопис / [за заг. ред. В. І. Червінського]. – К. : ДП «Дирекція ФВД», 2008. – 800 с.

15. *Яковенко Н.* Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – [4-те вид.]. – К. : Критика, 2009. – 584 с.

Інформаційні ресурси:

1. *Голубець М.* Велика історія України [Електронний ресурс] / М. Голубець. – [репринтне вид.]. – К. : «Глобус», 1993. – 381 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/great.html>

2. *Історія світової та української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко]. – К. : Літера, 2000. – 464 с. – Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/49_Istoriya_svitovoi_ta_ukrainskoi_kylytyri

3. *Історія України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unitest.com/uahist/> <http://uahistory.kiev.ua/>

4. *Історія України з давнини до початку ХХІ століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik.html>

5. *Князі, гетьмани, митрополити, президенти та науковці* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.geocities.com/prysjan/in_40.html

6. *Культурологія. Історія культури* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books.html>

7. *Новий довідник історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/new.html>

8. *Українська історична бібліотека* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrhstory.narod.ru/>

9. *Українська культурологія в Східно-Західних контекстах* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://krytyka.com/>

10. *InfoUkes* – історія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infoukes.com/history/>

Контрольні запитання:

1. Розкрийте основні причини, привід та характер Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького.

2. Чому період 1660–1680-х років увійшов в історію України як час «Руїни»?

3. Кого з українських гетьманів народ назвав «Сонцем Руїни»?

4. Якими митцями представлений український живопис другої половини ХVII – початку ХVIII століть.

5. Які заходи щодо остаточної ліквідації автономного устрою Гетьманщини здійснила імператриця Катерина II?

6. Висвітліть розвиток освіти Гетьманщини у ХVIII столітті.

7. Охарактеризуйте зміст і головні положення конституції Пилипа Орлика.

8. Які історичні твори другої половини XVII–XVIII століття називають «козацькими літописами»?

9. Який вплив на долю українських земель мали три поділи Речі Посполитої (1772, 1793 і 1795 років)?

10. Назвіть прізвища українських композиторів XVIII – початку XIX століття, музичне мистецтво яких досягло європейського рівня. Як склався їхній життєвий і творчий шлях?

МОДУЛЬ 2

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Семінар № 5

Українська революція і культурний розвиток 1917–1921 років

Мета: ознайомити студентів із узагальненим осмисленням Української революції 1917–1921 років, здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду. Сформувати у студентів цілісне розуміння основних надбань української культури періоду національної революції 1917–1921 років, яке буде мати безпосереднє практичне значення для формування гуманістичного світогляду і свідомої громадянської позиції.

План

1. Утворення і діяльність Української Центральної Ради. Універсали Центральної Ради. Берестейський мирний договір та Україна.
2. Українська Держава гетьмана Павла Скоропадського.
3. Утворення діяльність Західноукраїнської Народної Республіки.
4. Директорія Української Народної Республіки. Акт Злуки ЗУНР та УНР.
5. Розвиток освіти і науки у роки Української революції.
6. Література, преса, книгодрукування. Театр і музичне мистецтво у 1917–1920 роках.

Опорні поняття: Генеральний секретаріат, Гетьманат, Директорія, Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), Злука УНР і ЗУНР, неокласики, пролетарська література, Рада Народних Комісарів (РНК), Російська соціал-демократична робітничка партія (РСДРП), Тимчасовий уряд, Українська автокефальна православна церква (УАПЦ), Українська академія наук (УАН), Українська Народна Республіка (УНР), Українська соціал-демократична робітничка партія, Українська Центральна Рада (УЦР), універсал УНР, футуризм.

Реферати:

- Культура України на початку ХХ століття.
- Український народ у роки Першої світової війни (1914–1918 років).
- Історичні постаті: Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Симон Петлюра, Павло Скоропадський, Микола Скрипник (на вибір).
- Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917 року – березень 1918 року).
- Утворення Української Академії наук у 1918 р. Її склад та структура.
- Вчені-природознавці у системі Української Академії Наук.
- «Білий рух» та Україна (1919–1920 роки).
- Аграрна політика Директорії Української Народної Республіки.
- Селянські рухи в Україні у 1918–1920 роках.
- Українізація армії в роки Української революції.

Рекомендована література**Основна:**

1. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
2. *Історія України* / [відп. ред. Ю. Сливка ; кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – [4-те вид.]. – Л. : Світ, 2003. – 520 с.
3. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [Л. В. Анучина та ін. ; ред. Л. В. Анучина]. – Х. : ФІНН, 2011. – 456 с.
4. *Кордон М. В.* Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
5. *Кудряченко А. І.* Політична історія України ХХ століття : [підруч.] / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костиря. – К. : МАУП, 2006. – 694 с.
6. *Культурологія : українська та зарубіжна культура* : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-ге вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
7. *Лазарович М. В.* Ілюстрована історія України : [короткий курс лекцій] / М. В. Лазарович. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – Т. : Джура, 2007. – 470 с.
8. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури* : [навч. посіб.] / [за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника]. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Л. : Світ, 2005. – 568 с.
9. *Литвин В. М.* Історія України : [підруч.] / [В. М. Литвин; від. ред. В. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
10. *Музиченко П. П.* Історія держави і права України : [навч. посіб.] / П. П. Музиченко. – [5-те вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, КОО, 2006. – 437 с.
11. *Петровський В. В.* Історія України. Неупереджений погляд : факти, міфи, коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – [2-ге вид., випр. та доп.]. – Х. : ВД «Школа», 2008. – 602 с.
12. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – [2-ге вид.]. – К. : АртЕк 2001. – 728 с.
13. *Субтельний О.* Україна : історія / О. Субтельний. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : Либідь, 1993. – 720 с.
14. *Україна : політична історія ХХ – початок ХХІ ст.* / [ред. рада : В. М. Литвин (голова) та ін. ; редкол. : В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін.]. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 1028 с.
15. *Уривалкін О. М.* Історія України (кінець ХVІІ – початок ХХІ ст.) / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2007. – 433 с.

Додаткова:

1. *Безклубенко С.* Українська культура : погляд крізь віки. Історико-теоретичні нариси / С. Безклубенко. – Ужгород : Карпати, 2006. – 512 с.
2. *Грицак Я. Й.* Нарис історії України : формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. – [2-ге вид.] / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
3. *Гунчак Т. Г.* Україна : ХХ століття / Т. Г. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 384 с.

4. *Західно-Українська народна республіка 1918–1923 : ілюстрована історія* / [авт., голов. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк]. – Л. ; Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2008. – 524 с.

5. *Історія світової та української культури : [підруч.]* / [В. А. Режко, В. А. Кушнерук, І. В. Чорний, В. А. Греченко]. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 480 с.

6. *Історія України : Документи. Матеріали : [посіб.]* / [укл. В. Король]. – К. : Академія, 2001. – 447 с.

7. *Історія українського війська* / [І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів та ін.]. Т. 2. / [вид. 5-те змін. і доп.]. – К. : Варта, 1995. – 464 с.

8. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б.Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 1 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / [Б. М. Ажнюк та ін. ; редкол. тому, кн. 1 : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2011. – 862 с.

9. *Колтунов О. Ю.* Історія української культури : [навч. посіб.] / О. Ю. Колтунов, О. О. Уварова. – О. : Одеський медуніверситет, 2011. – 316 с.

10. *Малик Я.* Історія української державності : [навч. посіб.] / Я. Малик, Б. Вол, В. Чуприна. – Л. : Світ, 1995. – 248 с.

11. *Попович М. В.* Культура : Ілюстрована енциклопедія України / М. В. Попович. – К. : Балтія-Друк, 2009. – 184 с.

12. *Рубльов О. С.* Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О. С. Рубльов, О. П. Реєнт. – К. : Альтернативи, 1999. – 320 с. («Україна крізь віки», т. 10).

13. *Тищик Б.* Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.) : [монографія] / Б. Тищик, О. Вівчаренко, Н. Лешкович. – Л. ; Івано-Франківськ : Світ, 2000. – 271 с.

14. *Україна і Росія в історичній ретроспективі : в 3 т.* / [гол. ред. ради В. М. Литвин]. – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 1 : Українські проекти в Російській імперії / В. Ф. Верстюк, В. М. Горобець, О. П. Толочко. – 2004. – 503 с.

15. *Українська революція. Історичні портрети* / [упор. : С. В. Корновенко, А. Г. Морозов, О. П. Реєнт]. – Вінниця : Фоліант, 2004. – 288 с.

Інформаційні ресурси:

1. *Білоцерківський В. Я.* Історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik1.html>

2. *Галицька Україна* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://halychyna.ukrbiz.net/>

3. *Довідник з історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik2.html>

4. *Електронна хрестоматія* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://historydocs.narod.ru/ukr.htm>

5. *Історія України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unitest.com/uahist/> <http://uahistory.kiev.ua/>

6. *Історія України з давнини до початку ХХІ століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik.html>

7. *Історія української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко та ін. ; за ред. О. Ю. Павлової]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 368 с. – Режим доступу : http://b-ko.com/book_100.html

8. *Он-лайн бібліотека українського мистецтва* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uartlib.org/>

9. *Підручники з культурології* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studme.com.ua/>

10. *Українська історична книга* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://historybooks.com.ua/>.

Контрольні запитання:

1. Вкажіть політичні сили, які діяли у Наддніпрянській Україні після Лютневої революції 1917 року. Якою була політична мета кожної з них?
2. Коли і за яких обставин була створена Українська Центральна Рада?
3. Яка роль Української Центральної Ради у відродженні культурно-освітніх процесів у Наддніпрянській Україні?
4. Охарактеризуйте досягнення Української держави гетьмана П. Скоропадського у галузі освіти і культури.
5. У чому проявилася слабкість гетьманату П. Скоропадського?
6. Назвіть вчених, які зробили значний внесок в організацію та розвиток Української Академії Наук.
7. У результаті яких подій постала Західноукраїнська Народна Республіка?
8. Дайте свою оцінку Варшавської угоди С. Петлюри та Ю. Пілсудського.
9. Охарактеризуйте розвиток української літератури у 1917–1921 роках.
10. Які причини поразки Української революції 1917–1921 років?

Семінар № 6 Україна в 1920–1930-х роках

Мета: ознайомити студентів із узагальненим осмисленням історії України 1920-х – 1930-х років, здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду. Охарактеризувати із основними надбаннями української культури 1920–1930-х років і процесами, що відбувалися у той і дати розгорнуту характеристику їх теоретичної основи.

План

1. Радянська Україна у період нової економічної політики 1921–1928 років.
2. Індустріалізація та суцільна колективізація в Радянській Україні. Голодомор 1932–1933 років.
3. Політика українізації. Націонал-комунізм у Радянській Україні в 1920-х роках. Його течії та представники.

4. Громадсько-політичне, духовне і культурне життя Радянської України у 1920-х – 1930-х роках.

5. «Розстріляне відродження» як феномен української культури 1920–1930-х років. Масові репресії в Радянській Україні.

6. Політичні і культурні процеси на західноукраїнських землях у 1920-х – 1930-х роках.

Опорні поняття: атеїзм, Всесоюзна комуністична партія (більшовиків) ВКП(б), воєнний комунізм, індустріалізація, колективізація, коренізація, Комуністична партія (більшовиків) України КП(б)У, культурна революція, лікнеп, націонал-комунізм, нова економічна політика (Неп), Організація українських націоналістів (ОУН), пацифікація, репресії, «розстріляне відродження», стаханівський рух, соціалістичне змагання, тоталітаризм, трійка, українізація, Українська військова організація (УВО).

Реферати:

- Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) у 1920-ті роки.
- Театр «Березіль» Леся Курбаса.
- Особливості радянської державної політики у сфері науки і техніки впродовж 1920-х – 1930-х рр.
- Літературні об'єднання Радянської України у 1920-х роках.
- Процес «Спілки визволення України» як терор проти української наукової інтелігенції.
- Вчені-природознавці Радянської України у 1920–1930-х роках.
- Заснування кіностудій в Україні. Олександр Довженко та його значення для розвитку українського та світового кіномистецтва.
- Музичне і театральне мистецтво Радянської України 1920–1930-х років.
- Сталінський терор у Радянській Україні.
- Утворення та діяльність Організації українських націоналістів (ОУН).

Рекомендована література

Основна:

1. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
2. *Довідник з історії України (А–Я)* / [за ред. І. Підкова, Р. Шуста]. – К. : Генеза, 2002. – 903 с.
3. *Історія України* / [відп. ред. Ю. Сливка ; кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – [4-те вид.]. – Л. : Світ, 2003. – 520 с.
4. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [О. Б. Величко, А. П. Момрик, О. А. Редькіна та ін.]. – К. : «Книга-плюс», 2012. – 496 с.
5. *Історія української культури* : [підруч.] / [В. О. Лозовой, Л. В. Анучина, О. А. Стасевська, О. В. Уманець ; за ред. В. О. Лозового]. – Х. : Право, 2013. – 368 с.
6. *Кордон М. В.* Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.

7. *Кудряченко А. І.* Політична історія України ХХ століття : [підруч.] / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костиря. – К. : МАУП, 2006. – 694 с.
8. *Культурологія : українська та зарубіжна культура : [навч. посіб.]* / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-ге вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
9. *Литвин В. М.* Історія України : [підруч.] / [В. М. Литвин; від. ред. В. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
10. *Новітня історія України (1900–2000) : [підруч.]* / [А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. М. Литвин та ін.]. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Вища школа, 2002. – 719 с.
11. *Остафійчук В. Ф.* Історія України: сучасне бачення : [навч. посіб.] / В. Ф. Остафійчук. – [4-те вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2008. – 424 с.
12. *Петровський В. В.* Історія України. Неупереджений погляд : факти, міфи, коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – [2-ге вид., випр. та доп.]. – Х. : ВД «Школа», 2008. – 602 с.
13. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – [2-ге вид.]. – К. : АртЕк 2001. – 728 с.
14. *Україна : політична історія ХХ – початок ХХІ ст.* / [ред. рада : В. М. Литвин (голова) та ін. ; редкол. : В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін.]. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 1028 с.
15. *Уривалкін О. М.* Історія України (кінець ХVІІ – початок ХХІ ст.) / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2007. – 433 с.

Додаткова:

1. *Безклубенко С.* Українська культура : погляд крізь віки. Історико-теоретичні нариси / С. Безклубенко. – Ужгород : Карпати, 2006. – 512 с.
2. *Грицак Я. Й.* Нарис історії України : формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. – [2-ге вид.] / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
3. *Гунчак Т. Г.* Україна : ХХ століття / Т. Г. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 384 с.
4. *Історія світової та української культури : [підруч.]* / [В. А. Режко, В. А. Кушнерук, І. В. Чорний, В. А. Греченко]. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 480 с.
5. *Історія України : Документи. Матеріали : [посіб.]* / [укл. В. Король]. – К. : Академія, 2001. – 447 с.
6. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б.Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 1 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / [Б. М. Ажнюк та ін. ; редкол. тому, кн. 1 : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2011. – 862 с.
7. *Колтунов О. Ю.* Історія української культури : [навч. посіб.] / О. Ю. Колтунов, О. О. Уварова. – О. : Одеський медуніверситет, 2011. – 316 с.
8. *Конквест Р.* Жнива скорботи : радянська колективізація і голодомор / Р. Конквест ; [ред. В. Гребенюк, пер. з англ. Н. Волошинович, З. Корабліної, В. Новак ; літ. опрац. А. Криштальського]. – Луцьк : ВМА, 2007. – 456 с.

9. Куземська Г. В. Нездоланна Україна : Хроніка нищення української церкви, мови, культури, народу / Г. В. Куземська. – К. : Фенікс, 2014. – 132 с.
10. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) / С. В. Кульчицький. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 11).
11. Литвин В. Україна: міжвоєнна доба (1921–1938 рр.) / В. Литвин. – К. : Лі – Терра, 2003. – 512 с.
12. Попович М. Червоне століття / М. Попович. – К. : АртЕк, 2005. – 888 с.
13. Україна і Росія в історичній ретроспективі : в 3 т. / [гол. ред. ради В. М. Литвин]. – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 2 : Радянський проект для України / В. А. Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко. – 2004. – 531 с.
14. Червінський В. І. Історія України : джерельний літопис / [за заг. ред. В. І. Червінського]. – К. : ДП «Дирекція ФВД», 2008. – 800 с.
15. Шліхта Н. Історія радянського суспільства : [курс лекцій] / Н. Шліхта. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х. : Акта, 2015. – 252 с.

Інформаційні ресурси:

1. Білоцерківський В. Я. Історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik1.html>
2. Голодомор 1932–1933 років в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.human-culture.com/history/>
3. Довідник з історії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik2.html>
4. Історія світової та української культури : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко]. – К. : Літера, 2000. – 464 с. – Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/49_Istoriya_svitovoi_ta_ukrainskoi_kylytyri
5. Історія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://historyua.narod.ru/>
6. Конквест Р. Жнива скорботи : Радянська колективізація і голодомор [Електронний ресурс] / Р. Конквест. – [пер. з англ.]. – К. : Либідь, 1993. – 384 с. – Режим доступу : <http://zhnyva33.narod.ru/>
7. Культурологія. Історія культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books.html>
8. Новий довідник історії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/new.html>
9. Русифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusyfikacia.narod.ru/>
10. Українська культурологія в Східно-Західних контекстах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://krytyka.com/>

Контрольні запитання:

1. Розкрийте особливості і суть поняття «тоталітарна культура».

2. Наведіть факти, що засвідчували необхідність переходу від політики «воєнного комунізму» до «нової економічної політики».

3. Коли і як відбулося утворення СРСР? Які республіки були його засновниками?

4. У чому полягала суть політики «українізації»?

5. Яка галузь промисловості була пріоритетною у ході форсованої індустріалізації? Чому?

6. Який літературно-мистецький стиль був панівним у 1930-ті роки? У чому його особливість?

7. У чому суть геноциду по відношенню до українського народу в 1932–1933 роках?

8. Доведіть на конкретних фактах, що політика радянської влади мала антицерковний характер.

9. Який зміст національно-визвольного руху на західноукраїнських землях упродовж 1920-х – 1930-х років?

10. Коли і за яких обставин була утворена незалежна Карпатська Україна у переддень Другої світової війни?

Семінар № 7

Україна у Другій світовій війні 1939–1945 років

Мета: ознайомити студентів із концептуальним осмисленням Другої світової війни, здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду, вказати на висновки та уроки, які зробило людство. Дати розгорнуту характеристику процесам та явищам у культурній сфері впродовж 1939–1945 років, охарактеризувати основні історичні надбання і втрати української культури цього періоду.

План

1. Радянсько-німецькі договори 1939 року. Включення та радянізація західноукраїнських земель до складу Радянської України у 1939–1940 роках.

2. Напад Німеччини на Радянський Союз. Окупація української території. Нацистський окупаційний режим.

3. Рух Опору в Україні, його течії. Сучасне історичне бачення українського Руху Опору.

4. Звільнення території України від окупаційних військ.

5. Українська культура у 1939–1945 роках.

Опорні поняття: Армія Крайова, вермахт, військовополонені, геноцид, гето, Голокост, допоміжна поліція, звільнення, колабораціонізм, концтабір, наступальна операція, окупація, пакт Ріббентропа-Молотова, радянські партизани, радянізація, Рух Опору, Українська повстанська армія (УПА), Український штаб партизанського руху (УШПР), Червона армія, Центральний штаб партизанського руху (ЦШПР).

Реферати:

- Тарас Бульба-Боровець і «Поліська Січ».
- Житомирщина у роки нацистської окупації (1941–1944 роки).

Рух Опору.

- Українці у збройних формуваннях воюючих сторін.
- Військовополонені – жертви війни.
- Преса і радіомовлення у роки нацистської окупації України.
- Аграрне питання у роки нацистської окупації.
- Освіта і культура українців у роки нацистської окупації.
- Політичний портрет Степана Бандери.
- Доля українських оstarбайтерів у роки Другої світової війни.
- Відновлення діяльності культурно-освітніх установ у ході визволення

Радянської України від нацистських загарбників.

Рекомендована література**Основна:**

1. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
2. *Довідник з історії України (А–Я)* / [за ред. І. Підкова, Р. Шуста]. – К. : Генеза, 2002. – 903 с.
3. *Історія України ХХ – початку ХХІ століття* : [навч. посіб.] / [П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка та ін. ; за заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Знання, 2004. – 582 с.
4. *Калініченко В. В.* Історія України. Ч. 3. 1917–2003 рр. : [підруч. для іст. ф-тів вищих навч. закладів] / В. В. Калініченко, І. К. Рибалка. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 626 с.
5. *Кордон М. В.* Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
6. *Кудряченко А. І.* Політична історія України ХХ століття : [підруч.] / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костиця. – К. : МАУП, 2006. – 694 с.
7. *Культурологія : українська та зарубіжна культура* : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-ге вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
8. *Лановик Б.* Історія України : [навч. посіб.] / Б. Лановик, М. Лазарович. – [3-тє вид., виправлене і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2006. – 598 с.
9. *Литвин В. М.* Історія України : [підруч.] / [В. М. Литвин; від. ред. В. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
10. *Новітня історія України (1900–2000)* : [підруч.] / [А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. М. Литвин та ін.]. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Вища школа, 2002. – 719 с.
11. *Петровський В. В.* Історія України. Неупереджений погляд : факти, міфи, коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – [2-ге вид., випр. та доп.]. – Х. : ВД «Школа», 2008. – 602 с.

12. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – [2-ге вид.]. – К. : АртЕк 2001. – 728 с.

13. *Україна : політична історія XX – початок XXI ст.* / [ред. рада : В. М. Литвин (голова) та ін. ; редкол. : В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін.]. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 1028 с.

14. *Уривалкін О. М.* Історія України (кінець XVII – початок XXI ст.) / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2007. – 433 с.

15. *Хома І. Я.* Історія української культури : [навч. посіб.] / І. Я. Хома, А. О. Сова, Ж. В. Мина. – [2-ге вид., допов.]. – Л. : Львів. політехніка, 2013. – 356 с.

Додаткова:

1. *Грицак Я.* Страсті за націоналізмом : стара історія на новий лад : [есеї] / Я. Грицак. – К. : Критика, 2011. – 351 с.

2. *Грицак Я. Й.* Нарис історії України : формування модерної української нації XIX–XX ст. – [2-ге вид.] / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.

3. *Гунчак Т. Г.* Україна : XX століття / Т. Г. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 384 с.

4. *Друга світова війна в історичній пам'яті України.* (За матеріалами Українського інституту національної пам'яті) / [упоряд. : Л. Герасименко, Р. Пилявець]. – Київ – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – 247 с.+22 с.

5. *Європейська та українська культура в нарисах :* [навч. посіб.] / [за ред. І. З. Цехмістро, В. І. Штанько, В. С. Старовойт та ін.]. – К. : ЦНЛ, 2003. – 320 с.

6. *Історія України : Документи. Матеріали :* [посіб.] / [укл. В. Король]. – К. : Академія, 2001. – 447 с.

7. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 2 : Українська культура XX – початку XXI століть / [В. П. Агеєва та ін. ; редкол. тому, кн. 2 : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2011. – 1031 с.

8. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 3 : Культура та розвиток науки і технологій в Україні / [І. Є. Александрова та ін. ; ред. кол. : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.] – 2012. – 949 с.

9. *Коваль М. В.* Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.) / М. В. Коваль. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с. («Україна кризь віки», т. 12).

10. *Куземська Г. В.* Нездолання Україна : Хроніка нищення української церкви, мови, культури, народу / Г. В. Куземська. – К. : Фенікс, 2014. – 132 с.

11. *Кучер В. І.* Україна у Другій світовій війні (1939–1945) : [посіб. для вчителя] / В. І. Кучер, П. М. Чернега. – К. : Генеза, 2004. – 272 с.

12. *Литвин В. М.* Україна в Другій світовій війні (1939–1945) / В. М. Литвин. – К. : Лі – Терра, 2004. – 464 с.

13. *Попович М.* Червоне століття / М. Попович. – К. : АртЕк, 2005. – 888 с.

14. *Україна і Росія в історичній ретроспективі : в 3 т.* / [гол. ред. ради В. М. Литвин]. – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 2 : Радянський проект для

України / В. А. Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко. – 2004. – 531 с.

15. *Червінський В. І.* Історія України : джерельний літопис / [за заг. ред. В. І. Червінського]. – К. : ДП «Дирекція ФВД», 2008. – 800 с.

Інформаційні ресурси:

1. *Білоцерківський В. Я.* Історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik1.html>

2. *Історія України з давнини до початку ХХІ століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik.html>

3. *Історія українських збройних сил* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrarmy.kiev.ua/> <http://koza.kiev.ua/>

4. *Історія української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко та ін. ; за ред. О. Ю. Павлової]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 368 с. – Режим доступу : http://b-ko.com/book_100.html

5. *Культурологія* : підручники [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/kulturologiya/>

6. *Літопис* : форум дослідів історії УПА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://city.litech.lviv.ua/litopys/>

7. *Підручники з культурології* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studme.com.ua/>

8. *Українська електронна бібліотека* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrcenter.com/library.asp>

9. *Українська культурологія в Східно-Західних контекстах* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://krytyka.com/>

10. *Український центр вивчення Голокосту* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://holocaust.kiev.ua/>

Контрольні запитання:

1. Які територіальні зміни відбулися на українських етнічних землях на початку Другої світової війни?

2. Проаналізуйте зміст і наслідки політики «радянізації» у Західній Україні протягом 1939–1941 років.

3. Які з причин поразок Червоної армії на першому етапі війни проти Німеччини Ви вважаєте найголовнішими?

4. Назвіть зони окупації, на які було поділено територію України?

5. Яке було ставлення нацистської окупаційної влади до культури та освіти місцевого населення?

6. Які течії Руху Опору діяли на окупованій території України 1941–1945 роках?

7. Чому, на Вашу думку, течії Руху Опору в Україні, маючи спільного ворога – нацистську Німеччину, вели боротьбу між собою?

8. Чи варто вважати колабораціоністами працівників культурно-освітньої сфери, які залишилися на окупованій території і продовжували працювати?

9. Який внесок українського народу у розгром нацистської Німеччини та її союзників?

10. Охарактеризуйте головні політичні та соціально-економічні наслідки Другої світової війни для України.

Семінар № 8

Україна у другій половині 1940-х – на початку 1990-х років

Мета: ознайомити студентів із узагальненим осмисленням історії України другої половини ХХ століття, здобутками новітньої української історіографії, основними подіями і явищами цього періоду. Дати розгорнуту характеристику ідейної основи української культури, визначити основні історичні надбання і втрати української культури цього періоду.

План

1. Відбудова народного господарства Радянської України в 1944–1950 роках.
2. Політичний режим та його наступ на суспільство. «Ждановщина» та «лисенківщина» у Радянській Україні.
3. Соціально-економічний розвиток Радянської України у другій половині ХХ століття. Реформи середини 1950-х – 1960-х років. «Стабілізація» і «застій».
4. Хрущовська «відлига». Шістдесятники. Дисидентський рух.
5. Українська культура у роки «застою» і перебудови.
6. Перші кроки на шляху до незалежності України.

Опорні поняття: відбудова, десталінізація, дисиденти, «ждановщина», косигінська економічна реформа, «лисенківщина», операція «Вісла», перебудова, поетичне кіно, путч ДКНС, раднаргосп, референдум, русифікація, «хрущовська відлига», шістдесятники.

Реферати:

- Діяльність Української РСР на міжнародній арені після Другої світової війни.
- Голод 1946–1947 років, його причини, масштаби і наслідки.
- ХХ з'їзд КПРС. Засудження культу особи Йосипа Сталіна.
- Політичні портрети Петра Шелеста і Володимира Щербицького.
- Українське поетичне кіно 1960–1970-х років.
- Організація й діяльність Української Гельсінської групи.
- Олесь Гончар – письменник, громадський діяч.
- Чорнобильська катастрофа та її глобальні наслідки.
- Національна політика в СРСР упродовж 1945–1990 років.
- Причини і характер процесу «перебудови» та її особливості в Україні.

Рекомендована література**Основна:**

1. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
2. *Історія України* / [відп. ред. Ю. Сливка ; кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – [4-те вид.]. – Л. : Світ, 2003. – 520 с.
3. *Історія України та її державності* : [курс лекцій] ; [навч. посібник] / [Л. Є. Дещинський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін.]. – Л. : Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 476 с.
4. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [Л. В. Анучина та ін. ; ред. Л. В. Анучина]. – Х. : ФІНН, 2011. – 456 с.
5. *Кордон М. В.* Історія української культури : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
6. *Кудряченко А. І.* Політична історія України ХХ століття : [підруч.] / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костиря. – К. : МАУП, 2006. – 694 с.
7. *Культурологія* : українська та зарубіжна культура : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-ге вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
8. *Лазарович М. В.* Ілюстрована історія України : [короткий курс лекцій] / М. В. Лазарович. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – Т. : Джура, 2007. – 470 с.
9. *Мицик Ю. А.* Історія України : [навч. посіб.] / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 591 с.
10. *Новітня історія України (1900–2000)* : [підруч.] / [А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. М. Литвин та ін.]. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Вища школа, 2002. – 719 с.
11. *Петровський В. В.* Історія України. Неупереджений погляд : факти, міфи, коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – [2-ге вид., випр. та доп.]. – Х. : ВД «Школа», 2008. – 602 с.
12. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – [2-ге вид.]. – К. : АртЕк 2001. – 728 с.
13. *Україна* : політична історія ХХ – початок ХХІ ст. / [ред. рада : В. М. Литвин (голова) та ін. ; редкол. : В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін.]. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 1028 с.
14. *Уривалкін О. М.* Таємниці історії України (загадки, події, факти) / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2006. – 403 с.
15. *Хорошун Б. І.* Українська та зарубіжна культура : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська, О. Ю. Серова. – К. : НТУ, 2010. – 464 с.

Додаткова:

1. *Баран В. К.* Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ві рр.) / В. К. Баран, В. М. Даниленко. – К. : Альтернативи, 1999. – 304 с. («Україна крізь віки», т. 13).
2. *Грицак Я. Й.* Нарис історії України : формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. – [2-ге вид.] / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.

3. Гунчак Т. Г. Україна : ХХ століття / Т. Г. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 384 с.
4. *Історія України : Документи. Матеріали : [посіб.]* / [укл. В. Король]. – К. : Академія, 2001. – 447 с.
5. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 2 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / [В. П. Агеєва та ін. ; редкол. тому, кн. 2 : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2011. – 1031 с.
6. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 3 : Культура та розвиток науки і технологій в Україні / [І. Є. Александрова та ін. ; ред. кол. : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.] – 2012. – 949 с.
7. *Історія української культури : у 5 т.* / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть, кн. 4 : Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні / [Л. Ф. Артюх та ін. ; редкол. : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2013. – 941 с.
8. Куземська Г. В. Нездолання Україна : Хроніка нищення української церкви, мови, культури, народу / Г. В. Куземська. – К. : Фенікс, 2014. – 132 с.
9. Литвин В. М. Україна в другому повоєнному десятилітті (1956–1965) / В. М. Литвин. – К. : Лі – Терра, 2004. – 272 с.
10. Міщенко М. М. Сучасна культура України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : [навч.-метод. посіб.] / М. М. Міщенко. – Х. : Лідер, 2014. – 156 с.
11. Попович М. Червоне століття / М. Попович. – К. : АртЕк, 2005. – 888 с.
12. Рух Опору в Україні: 1960–1990. Енциклопедичний довідник. – [2-ге вид.] / [передм. О. Зінкевича, О. Обертаса]. – К. : Смолоскип, 2012. – 896 с.
13. *Україна і Росія в історичній ретроспективі : в 3 т.* / [гол. ред. ради В. М. Литвин]. – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 2 : Радянський проект для України / В. А. Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко. – 2004. – 531 с.
14. Червінський В. І. Історія України : джерельний літопис / [за заг. ред. В. І. Червінського]. – К. : ДП «Дирекція ФВД», 2008. – 800 с.
15. Шліхта Н. Історія радянського суспільства : [курс лекцій] / Н. Шліхта. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х. : Акта, 2015. – 252 с.

Інформаційні ресурси:

1. Білоцерківський В. Я. Історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik1.html>
2. *Історія світової та української культури : [навч. посіб.]* [Електронний ресурс] / [В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко]. – К. : Літера, 2000. – 464 с. – Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/49_Istoriya_svitovoi_ta_ukrainskoi_kylytyri

3. *Історія України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unitest.com/uahist/> <http://uahistory.kiev.ua/>

4. *Історія України з давнини до початку XXI століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik.html>

5. *Історія України : словник-довідник для студентів вищих навчальних закладів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dictionary/index.html>

6. *Культурологія. Історія культури* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books.html>

7. *Нариси історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://history.franko.lviv.ua/>

8. *Національний художній музей* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://namu.kiev.ua/>

9. *Підручники з культурології* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studme.com.ua/>

10. *EXLIBRIS* : українська електронна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://exlibris.org.ua/>

Контрольні запитання:

1. Протягом скількох років, офіційно, тривала післявоєнна відбудова у Радянській Україні? Які труднощі та особливості цього процесу?

2. Що означали ідеологічні кампанії «ждановщина» і «лисенківщина» для культурного життя Радянської України?

3. Коли і як завершилося формування території сучасної України?

4. У чому полягала суть процесу десталінізації?

5. Що було характерно для творчості українських «шістдесятників»?

6. Назвіть основні течії та представників українського дисидентського руху.

7. Розкрийте основні тенденції розвитку українського мистецтва у 1970–1980-ті роки.

8. Визначте головні причини політико-ідеологічної кризи в СРСР упродовж 1970-х – першої половини 1980-х років.

9. Опишіть основні риси розвитку української культури у другій половині XX століття.

10. Які події серпня 1991 р. підштовхнули українську політичну і партійну верхівку до прийняття Акту проголошення незалежності України?

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Важливе завдання вищої школи – підготовка фахівця, який не лише здобуває знання із відповідними вміннями у межах навчальної програми, а й володіє методологією і методикою самостійної роботи. Тим більше, що у сучасних умовах реформування системи вищої освіти акцент робиться саме на аспекті самостійної студентської діяльності. Самостійна робота таким чином сприяє формуванню умінь та внутрішньої мотивації, які допомагають органічно адаптуватися практично у будь-якому фаховому середовищі.

Повноцінне засвоєння студентами знань та формування умінь при вивченні дисципліни «Історія та культура України» також передбачає проведення самостійної роботи. Вона проявляється у підготовці до семінарських (аудиторних) занять, написанні рефератів як одного із видів навчально-дослідницьких робіт, а також у підготовці до підсумкового контролю (підсумкової модульної роботи, екзамену) із навчальної дисципліни.

Підготовка до семінарських (аудиторних) занять передбачає виконання наступних елементів самостійної роботи:

- ознайомлення із темою семінару;
- опрацювання лекційного матеріалу;
- ознайомлення із рекомендованою та додатковою літературою;
- опрацювання основної та додаткової літератури, інтернет-ресурсів;
- при необхідності – оформлення виписок, тез, плану, конспекту, схем, таблиць тощо;
- формулювання висновків і самоаналіз рівня засвоєння навчального матеріалу.

Написання реферату. Відповідно до навчального плану підготовки студенти пишуть реферати з навчальної дисципліни «Історія та культура України». Підготовка реферативних робіт є найпростішим видом навчально-дослідницької діяльності студента. Існує два основних види реферату – репродуктивний та творчий. Кожен із них передбачає певний рівень навчально-дослідницької діяльності: або ж короткий письмовий виклад реферованого матеріалу, базований на описовому методі дослідження, або ж самостійну навчально-дослідницьку діяльність, основу як на описовому, так і на аналітичному методах дослідження. Й у першому, і в другому випадках реферат повинен бути самостійною (індивідуальною) навчально-дослідницькою роботою.

Тематика рефератів відображає проблеми, що вивчаються у рамках дисципліни «Історія та культура України». Тому написання рефератів сприяє формуванню глибоких і міцних наукових знань у студентів. Необхідно пам'ятати, що реферат – це стисле викладення основних положень книг, статей з конкретної проблеми. Завдання студентів полягає у вивченні та висвітленні поглядів, ідей різних авторів, у визначенні спільного, що поєднує позиції цих авторів. При цьому викладення повинне містити й власну позицію студента, його коментар до тієї або іншої проблеми.

Реферати, підготовлені студентами, заслуховуються та обговорюються на семінарських заняттях. Оцінка за реферат виставляється на семінарі й враховується викладачем під час визначення підсумкового контролю.

Усі реферати повинні відповідати єдиним вимогам.

1. Робота повинна бути акуратно виконана на стандартних аркушах формату А4 у друкованому варіанті, обсягом 10–12 (в окремих випадках – максимум 15) сторінок. Поля сторінки: верхнє та нижнє – 20 мм, лівє – 30 (25) мм, правє – 10 (15) мм. Набір здійснювати текстовим редактором Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5, абзац 1,25 см. Рівняння тексту по ширині сторінки. Сторінки нумеруються у правому верхньому кутку арабськими цифрами без крапки наприкінці, додержуючись наскрізної нумерації. Першою сторінкою є титульна, на ній номер сторінки не проставляється.

2. Конкретний зміст реферату, його структура визначається студентом разом із викладачем. Як правило, реферат має таку структуру:

– **Вступ**, де обґрунтовується вибір теми реферату, її актуальність, формулюється основна мета і завдання дослідження.

– **Основна частина**, яка складається з двох або трьох розділів. У розділі належить викласти загальні, теоретичні та методичні питання. У наступних розділах розкривається конкретний матеріал, який має практичне значення. З метою більш логічного викладення матеріалу кожний розділ закінчується невеликими висновками.

– **Висновки** – заключна, узагальнююча частина реферату, де стисло підбивають підсумки дослідження, міститься особиста позиція автора реферату.

– **Список використаної літератури та джерел**, де найменування використаних монографій, посібників та статей розташовані в алфавітному порядку за першою літерою прізвища автора. Кількість літературних джерел у списку використаної літератури та джерел має складати щонайменше 5 позицій. Студенту не рекомендується посилається на літературу, яку він не читав сам.

Наприклад:

Бойко О. Д. Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.

Друга світова війна в історичній пам'яті України. (За матеріалами Українського інституту національної пам'яті) / [упоряд. : Л. Герасименко, Р. Пилявець] – Київ – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – 247 с.+22 с.

– **Додатки**, які подаються наприкінці реферату, наводяться таблиці, ілюстрації та інші допоміжні матеріали.

3. Реферат починається із титульної сторінки.

4. Вступ, розділи і висновки, які розміщуються в указаній послідовності, починаються з нової сторінки. Заголовки розділів реферативного дослідження слід розміщувати посередині рядка і писати великими літерами без крапки наприкінці й не підкреслювати. Перенос слів у заголовку не допускається. Відстань між заголовком та наступним рядком повинна дорівнювати пропущеному рядку.

5. На цитати треба давати посилання, які наводяться мовою оригіналу. Після цитати у дужках робиться позначка [4, с. 38]. Це означає, що дане видання міститься у списку літератури за порядковим номером – 4. Друга цифра – 38 – означає номер сторінки, звідки взята цитата.

6. Оцінка реферату враховує ступінь розкриття теми, обсяг використаної літератури, змістовність викладення фактів, рівень самостійності міркувань. Важливо, щоб реферат був написаний відповідно до теми, а його структурні підрозділи повністю розкривали проблему дослідження.

Рекомендований зразок титульної сторінки реферату:

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Природничий факультет

РЕФЕРАТ

на тему:
Тема реферату

Студента(ки) групи
П. І. Б. студента

Викладач
Вчене звання, вчений ступінь, посада
П. І. Б. викладача

Житомир
200__-200__ навчальний рік

Написання есе. Динамічне, мінливе і багатовекторне сьогодення сприяє введенню у практику навчання студентів нових форм і методів навчання, які перш за все спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності, підвищення інтересу до предмета, розвиток творчого потенціалу особистостей і продуктивного, критичного мислення. Нагальною є потреба у застосуванні не стільки дослідницького підходу-алгоритму, скільки творчого, відповідального та компетентного аналізу, доречного визначення проблеми. Досить ефективним методом контролю й перевірки знань, що активізує студентський потенціал, (за схемою: аналіз, синтез, творче застосування знань і оцінка) є есе. Від

традиційного «класичного» реферату есе запозичило краще: визначення мети, завдання роботи, формулювання об'єкта, предмета самостійного дослідження, структурованість, послідовність викладення теоретичного обґрунтування та практичних аргументів, критерії оцінки роботи тощо. Зазначене, однак не дозволяє стверджувати, що есе – альтернатива традиційній роботі студента. Це радше, на певному етапі, її підсумкове засвоєння-оцінювання.

Есе (від франц. «Essai» – досвід, нарис) – це прозовий твір філософської, літературної, історичної, публіцистичної чи іншої тематики, у вільній формі, у якому викладаються особисті міркування автора з певного питання. Цим терміном також позначають прозові публіцистичні твори середнього обсягу з виразною авторською позицією. Загалом есе – це вільний виклад відомих знань і власних міркувань із зазначеної теми. Найближче до поняття «есе» знаходиться жанр нарису. Визначальними рисами есе, як правило, є незначний обсяг, конкретна тема, дана у вільному, суб'єктивному її тлумаченні, довільна композиція, парадоксальна манера мислення. Зазвичай есе виражає нову, суб'єктивну думку про щось конкретне. Ось чому есе набуває все більшої популярності як вид письмової самостійної роботи студента, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми. Головна мета есе – це самостійне бачення студентом проблеми, питання, теми на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів, відповідно до обраного підходу, стилю тощо.

Структура і композиція есе. Побудова есе – це відповідь на питання або розкриття теми, що засновано на класичній системі доказів.

1. Титульна сторінка (заповнюється за рекомендованим зразком);

2. Вступ. Визначається авторське бачення студента – гіпотеза або сутність та обґрунтування вибору цієї теми. Формулюється мета та відповідні завдання роботи – очікуваний результат роботи у цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися у ході розкриття теми. При роботі над вступом важливо визначити актуальність теми есе та відповідно залучення необхідного фактичного та бібліографічного матеріалу.

3. Основна частина. Розкриваються теоретичні основи обраної проблеми й здійснюється виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі. Доцільніше, наповнюючи розділи аргументацією, у межах параграфа обмежитися розглядом однієї головної думки. Добре перевірений спосіб побудови есе – використання підзаголовків для позначення в головній частині ключових моментів аргументованого викладення. Сукупність підзаголовків допомагає побачити те, що пропонує зробити студент. Ефективне використання підзаголовків – не тільки визначення основних пунктів, які студент бажає висвітлити, це також наявність логічності у висвітленні теми есе. Цитати та думки інших авторів не повинні займати більше однієї третини тексту.

4. Висновок. Останній елемент змістової частини, який передбачає узагальнення й аргументовані висновки до теми. Підсумовується есе або ще раз вноситься пояснення, підкріплюється зміст і значення викладеного в основній частині. Методи, що рекомендують для складання висновку: повторення, ілюстрація, цитата. У дослідницьких есе висновок може містити такий дуже важливий елемент, що доповнює есе, як вказівку на застосування дослідження, на розвиток взаємозв'язків із іншими проблемами.

5. Список використаної літератури та джерел. Немає точно встановленої кількості використаних джерел та літератури під час написання есе. Для даного виду навчального есе необхідно використати щонайменше 5 джерел, на які будуть оформлення відповідним чином посилання у самому тексті есе. Студенту не рекомендується посилається на літературу, яку він не читав сам. Джерела можна розміщувати в списку одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування),
- у алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків,
- у хронологічному порядку.

Оформлення посилань у тексті здійснюється за прикладом – [1, с. 20]. Де 1 – це номер джерела у загальному списку літератури, а 20 – це його сторінка, звідки взята інформація.

Критерії оцінювання есе

Ступінь виконання	Бали
Робота є самостійною, творчою та оригінальною, у якій проглядається мислення автора, глибоке розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези аргументовані. Застосовані порівняння й узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ. Наведено альтернативні погляди на проблему, надана власна оцінка та висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використанню цитат.	90–100
Робота засвідчує знання теоретичного матеріалу, усвідомлення і розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези достатньо аргументовані. Надана власна оцінка та обґрунтовані висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використанню цитат.	74–89
Наявне часткове висвітлення теми. Висновки недостатньо аргументовані. Робота є недостатньо проблемною та оригінальною; виявлені певні труднощі при оперуванні теоретичним матеріалом. Логічність та стиль викликають зауваження.	60–73
Роботі бракує проблемності та самостійності. Тема розкрита частково. Відсутні висновки. Логічна структура, стиль, оформлення викликають серйозні зауваження.	35–59

Історія та культура України

Тематика есе		Група № (П. І. студента)
1.	Чи має український народ власну історію як державницьку, так і написану?	
2.	Важливість історичної науки у процесі формування державності та свідомості молодого покоління в Україні.	
3.	Чи існує прогрес у культурі?	
4.	Історичне значення християнства для долі українства.	
5.	Київська Русь в історії України.	
6.	Культурна спадщина Київської Русі та сучасні дискусії про її спадкоємців.	
7.	Місце та роль Галицько-Волинського князівства в історії української державності.	
8.	Експансія Великого князівства Литовського на українські землі: агресія чи мирне співіснування?	
9.	Полемічна література як елемент української ренесансної культури.	
10.	Історичне значення та уроки Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького.	
11.	Національні риси культури бароко в Україні.	
12.	Козацька складова української культури.	
13.	Ретроспективний погляд на уроки «Руїни» з реалій сучасних проблем розвитку України.	
14.	Гетьман Іван Мазепа: патріот чи зрадник?	
15.	Конституція Пилипа Орлика – перший демократичний правовий документ в історії України.	
16.	Духовні ідеали Григорія Сковороди.	
17.	Тарас Шевченко та історичне значення його творчості.	
18.	Вплив ідей та діяльності Михайла Драгоманова на розвиток державницької політичної думки українства.	
19.	Європеїзація української культури як стратегія (сучасний погляд на концепцію Миколи Хвильового).	
20.	Українська Центральна Рада: від обстоювання автономії до проголошення незалежності України.	
21.	Історичне значення, причини поразки та уроки Української революції 1917–1921 рр.	
22.	Суперечливість економічних, соціальних, етнодемографічних та екологічних наслідків індустріалізації.	
23.	Колабораціонізм в Україні під час Другої світової війни.	
24.	Минуле та майбутнє українського кінематографу.	
25.	Екстенсивний розвиток економіки Радянської України у 1970–1980-ті роки. Кризові явища: причини, наслідки.	

Історія та культура України

26.	Суперечливий характер розвитку української науки та освіти у 1970–1980-х роках.	
27.	Суперечливий характер ринкових перетворень 1990-х років в Україні. Соціальні наслідки реформування економіки.	
28.	Дилема «Схід – Захід» в історичному розвитку української культури.	
29.	Чим поняття «українська нація» відрізняється від поняття «українська народність» або «український етнос».	
30.	Сучасний стан української діаспори в світі. Її проблеми та шляхи їх вирішення.	
31.	Західний вектор зовнішньої політики України: сутність та майбутні перспективи.	
32.	Масова культура сучасної України: за і проти.	
33.	Взаємний вплив української та російської культур одна на одну.	

Рекомендований зразок титульної сторінки есе:

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Природничий факультет

Есе з дисципліни «_____».

Тема: «_____».

Виконав: студент(ка) ____-го курсу
денної (заочної) форми навчання
_____ (ПП)

Оцінка _____
Викладач _____

Житомир
200__-200__ навчальний рік

Підготовка до підсумкового контролю (підсумкової модульної роботи, екзамену) з навчальної дисципліни передбачає:

- ознайомлення з переліком питань підсумкового контролю (підсумкової модульної роботи, екзамену) з навчальної дисципліни;
- залучення відповідних матеріалів поточної підготовки (конспект лекцій, виписки, тези, плани, схеми, таблиці з підготовки до семінарських занять тощо);
- виявлення рівня підготовки з переліку питань;
- визначення та залучення пропонованої літератури по питаннях, які цього потребують;
- визначення рівня засвоєння та повтор матеріалу.

**ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»**

1. Предмет, завдання і джерела вивчення дисципліни «Історія та культура України».
2. Дослов'янські народи на території України: Трипільська культура, кіммерійці, скіфи, сармати, грецька колонізація. Особливості їхнього історичного та культурного впливу.
3. Східні слов'яни, їх походження, розселення, суспільний устрій та культура.
4. Утворення Київської Русі. Дискусія щодо терміну «Русь». Норманська теорія.
5. Зміцнення давньоруської держави за часів Олега, Ігоря, Ольги, Святослава. Язичницька культура та її значення для формування і розвитку культури України.
6. Київська Русь за князювання Володимира Великого. Його перша релігійна реформа та її значення.
7. Запровадження християнства на Русі та його вплив на розвиток культури.
8. Київська Русь за князювання Ярослава Мудрого і Володимира Мономаха.
9. Культура Київської Русі: розвиток писемності, освіти та науки, література та літописання, музика, архітектурні пам'ятки.
10. Причини та наслідки феодальної роздробленості Київської Русі (XII–XIV ст.).
11. Галицько-Волинське князівство. Данило Галицький. Культура Галицько-Волинського князівства.
12. Боротьба Київської Русі з монгольською навалою.
13. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав у XIV – першій половині XVI ст. Литовські статuti.
14. Розвиток освіти та науки на українських землях в XIV – першій половині XVII ст.
15. Люблінська унія: її основні положення і наслідки.
16. Берестейська церковна унія та її наслідки.
17. Братства та їх роль у розвитку української культури.
18. Початки книгодрукування в Україні. Полемічна література в Україні.
19. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ: виникнення, устрій, перші гетьмани (до Петра Сагайдачного).
20. Козацько-селянські повстання під породою Криштофа Косинського та Северина Наливайка. Козацько-селянські повстання 1620–1630-х рр.
21. Причини, рушійні сили і характер Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Богдан Хмельницький та його соратники.
22. Воєнно-політичні події Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького у 1648–1649 рр. Зборівський мирний договір.

23. Формування державності України у ході Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Держава Війська Запорозького – Гетьманщина.

24. Воєнно-політичні події Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького у 1650–1653 рр.

25. Переяславська козацька рада. Березневі статті 1654 р. та їх оцінка в історичній науці.

26. Гетьман Іван Виговський та основні напрями його політики.

27. Гетьман Юрій Хмельницький та основні напрями його політики.

28. Період Великої Руїни. Гетьмани України, їх політика (1663–1687 рр.).

29. Україна у період гетьманування Івана Мазепи. Постать Івана Мазепи у творенні української барокової культури.

30. Українське літературне бароко (Лазар Баранович, Іоаникій Галятовський, Інокентій Гізель, Стефан Яворський, Дмитрій Туптало).

31. Гетьман Пилип Орлик та його Конституція.

32. Гетьманування Івана Скоропадського, Павла Полуботка і Данила Апостола та основні напрямки їхньої політики.

33. Поступове обмеження і ліквідація російським самодержавством автономії України. Гетьман Кирило Розумовський.

34. Зруйнування Запорозької Січі і подальша доля українського козацтва.

35. Особливості розвитку освіти та науки України у другій половині XVII–XVIII ст.

36. Києво-Могилянська академія – центр вітчизняної освіти і науки. Зміст і структура навчального процесу у Києво-Могилянській академії.

37. Григорій Сковорода та його вклад в українську філософію і культуру.

38. Архітектура та музичне мистецтво України у другій половині XVII–XVIII ст.

39. Гайдамацький рух. Коліївщина.

40. Опришківський рух. Олекса Довбуш.

41. Три поділи Речі Посполитої та українські землі. Захоплення Російською імперією Причорномор'я і Приазов'я.

42. Історичні обставини і визначальні факти розвитку української культури у XIX ст. Періодизація розвитку української культури XIX ст.

43. Економічне становище Наддніпрянщини у першій половині XIX ст. Чумацтво.

44. Західноукраїнські землі в першій половині XIX ст. Лук'ян Кобилиця.

45. Харківський і Київський університети та їх роль в українській культурі XIX ст.

46. Декабристи та їх діяльність в Україні. Декабристський рух і Житомирщина.

47. «Руська трійця» та її роль у розвитку української культури. Переміщення центру українського культурного руху XIX ст. у Галичину.

48. Кирило-Мефодіївське товариство та його діяльність.

49. Скасування кріпосного права. Особливості і наслідки реформи. Реформи 1860–1870-х рр. і їх вплив на соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України.

50. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України після реформи 1861 р.
51. Суспільно-політичне життя Наддніпрянщини у другій половині XIX ст. Посилення національного гноблення. Репресії царизму проти української культури. Циркуляр Петра Валуєва. Емський указ.
52. Українська література, драматургія і театральне мистецтво в XIX – початку XX ст.
53. Українська музика, архітектура та образотворче мистецтво в XIX – на початку XX ст.
54. Розвиток освіти і науки в Україні у XIX – на початку XX ст.
55. Західноукраїнські землі в II половині XIX ст. Просвіти. Наукове товариство імені Тараса Шевченка.
56. Суспільний рух на початку XX ст. Утворення політичних партій в Україні.
57. Україна у першій російській революції 1905–1907 рр. Український культурний рух у 1905–1907 рр.
58. Столипінська аграрна реформа в Україні.
59. Україна у Першій світовій війні. Січові стрільці.
60. Утворення і становлення Української Центральної Ради як загальноукраїнського політичного органу. Михайло Грушевський. Перший і другий Універсали Центральної Ради.
61. Боротьба різних політичних сил за владу в Україні (жовтень 1917 – лютий 1918 рр.). Третій і четвертий Універсали Української Центральної Ради.
62. Берестейський мир і Україна. Окупація України австро-німецькими військами.
63. Українська Держава Гетьмана Павла Скоропадського (1918 р.).
64. Культурна політика Української Центральної Ради. Розвиток української культури у період Гетьманату Павла Скоропадського. Створення Української Академії наук.
65. Національно-визвольний рух у Західній Україні. Утворення ЗУНР.
66. Період Директорії. Проголошення Акту Злуки УНР і ЗУНР.
67. Боротьба з режимом Антона Денікіна. Утвердження радянської влади в Україні. Радянсько-польська війна і Україна (1920 р.).
68. Неп в Україні.
69. Здійснення політики «українізації» в культурно-освітній сфері. Українське національно-культурне відродження у 1920-ті рр.
70. Індустріалізація в Україні та її наслідки. Суцільна колективізація в Україні.
71. Причини та наслідки Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Масові репресії 1920–1930-х рр.
72. Українська культура в умовах зародження тоталітарного режиму у 1930-ті рр. «Розстріляне відродження».
73. Західноукраїнські землі у 1920–1930-х рр.
74. Радянсько-німецький договір і возз'єднання західноукраїнських земель у складі УРСР у 1939–1940 рр. Оцінка подій.
75. Напад нацистської Німеччини на СРСР. Причини невдач Червоної армії. Окупація України.

76. Нацистський окупаційний режим в Україні. Рух Опору в Україні у роки нацистської окупації: його складові і цілі діяльності.
77. Визволення України від німецьких окупантів їхніх союзників (1943–1944 рр.). Вклад українського народу у перемогу над нацистською Німеччиною та її союзниками.
78. Українська культура у роки Другої світової війни.
79. Україна у роки відбудови (1945 – середина 1950-х рр.). Особливості розвитку західноукраїнських земель у другій половині 1940-х – на початку 1950-х рр.
80. «Ждановщина» і «лисенківщина» та їхній вплив на українську культуру.
81. «Відлига». Реформи Микити Хрущова. Україна в умовах деєсталінізації (1956–1964 рр.).
82. Неоднозначний стан української культури під час «відлиги».
83. Культурницька діяльність українських «шістдесятників».
84. Національна політика в Україні 1970-х – на початку 1980-х рр. Дисидентський рух.
85. Економічна, соціальна та екологічна криза в Україні у роки «застою».
86. Українська культура за часів «застою». Українське поетичне кіно.
87. Курс на перебудову в СРСР та його невдача. Декларація про державний суверенітет України.
88. Акт проголошення незалежності України. Референдум 1 грудня 1991 р. Обрання першого Президента України.
89. Суспільно-політичне життя в Україні. Становлення багатопартійності в умовах незалежності.
90. Прийняття Конституції України та її значення. Зміни до Конституції України.
91. Розвиток культури України за часів державної незалежності.
92. Релігія та церква в духовному відродженні українського народу.
93. Соціально-економічні процеси у сучасній Україні.
94. Україна на міжнародній арені у роки державної незалежності. Зміни та тенденції зовнішньополітичного курсу.
95. Президентські і парламентські вибори 1994 р. Президентство Леоніда Кучми (1994–2005 рр.).
96. Президентські вибори 2004 р. «Помаранчева революція».
97. Парламентські вибори 2006 р. Нова суспільно-політична ситуація.
98. Парламентські вибори 2007 р.
99. Президентські вибори 2010 р. Президентство Віктора Януковича.
100. Події зими 2013–2014 рр. Революція Гідності. Політична криза.
101. Загострення суспільно-політичної ситуації. Події в Криму та у Донецькій і Луганській областях. Інтервенція Російської Федерації.
102. Президентські вибори 2014 р.
103. Політична та економічна криза в Україні у 2014–2015 рр.
104. Культурні надбання української діаспори.
105. Внесок українства у світову культуру.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Бали за 100- бальною системою	Шкала ЄКТС	Бали за 5-ти бальною системою	Критерії оцінювання відповіді (теоретичні знання та уміння)
1	2	3	4
0–34	F	2	Студент за допомогою викладача розпізнає приклади навчального матеріалу на елементарному рівні, однослівно («так» чи «ні») відповідає на конкретні запитання; потребує постійної консультації та контролю з боку викладача; за допомогою викладача намагається використати набуті знання.
35–59	FX	2	Студент за допомогою викладача однослівно («так» чи «ні») відповідає на запитання, із помилками відтворює незначну частку питання у тому вигляді і у тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.
60–63	E	3	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює продуктивно: за допомогою викладача передає словами, близькими до тексту лекції, визначення термінів, понять тощо; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі видозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на консультації.
64–73	D	3	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих термінів та понять; відтворює всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами; у відповідях допускає незначні неточності; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, узагальнення).

Історія та культура України

Бали за 100-бальною системою	Шкала ЄКТС	Бали за 5-ти бальною системою	Критерії оцінювання відповіді (теоретичні знання та уміння)
1	2	3	4
74–82	C	4	Студент володіє навчальною інформацією, без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть термінів та понять із дисципліни; уміє зіставляти, узагальнювати і систематизувати інформацію під керівництвом викладача; студент здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних (типових) ситуацій.
83–89	B	4	Студент вільно володіє вивченим обсягом навчального матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.
90–100	A	5	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні знання з дисципліни, висловлює власні думки, робить творчо обґрунтовані висновки, самостійно оцінює різні явища, висловлюючи особисту позицію щодо них; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й обґрунтовані; студент узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; виявляє творчі здібності, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє конкретними прикладами; уміє аналізувати і систематизувати матеріали власних досліджень.

Семестровий контроль у формі **екзамену** – підсумкова кількість балів із дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як середнє арифметичне балів отриманих під час екзамену та балів, отриманих під час модульного контролю. Екзамен виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. *(Згідно Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу в Житомирському державному університеті імені Івана Франка).*

Приклад для екзамену

Оцінка за модуль 1	Оцінка за модуль 2	Оцінка за екзаменаційну роботу	Підсумкова оцінка за екзамен (середнє арифметичне балів, отриманих під час іспиту та балів, отриманих під час модульного контролю)
85	90	90	88

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

(з історії України)

- 1.1. *Алексєєв Ю. М.* Історія України : [навч. посіб.] / Ю. М. Алексєєв, А. Г. Вертерел, В. М. Даниленко. – К. : Каравела, 2004. – 256 с.
- 1.2. *Базильчук Г. К.* Словник-довідник з історії / Г. К. Базильчук. – К. : МАУП, 2005. – 368 с.
- 1.3. *Бакалець О. А.* Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ століття : [навч. посіб.] / О. А. Бакалець. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Л. : Магнолія-2006, 2015. – 524 с.
- 1.4. *Білоцерківський В. Я.* Історія України : [навч. посіб.] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с.
- 1.5. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] / О. Д. Бойко. – [5-те вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с.
- 1.6. *Бонь О. І.* Історія України : [курс лекцій] : [навч. посіб.] / О. І. Бонь, О. Л. Іванюк. – К. : Вища школа, 2008. – 463 с.
- 1.7. *Борисенко В. Й.* Курс української історії : з найдавніших часів до ХХ століття : [навч. посіб.] / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.
- 1.8. *Гарін В. Б.* Історія України : [навч. посіб.] / В. Б. Гарін, І. А. Кіпцар, О. В. Кондратенко. – К. : ЦУЛ, 2012. – 240 с.
- 1.9. *Гончаренко В. Д.* Історія держави і права України : [підруч.] / В. Д. Гончаренко. – К. : Атіка, 2013. – 704 с.
- 1.10. *Гончарук П. С.* Історія України з найдавніших часів до початку ХХ ст. : [навч. посіб.] / П. С. Гончарук. – [2-ге вид.]. – К. : ЦУЛ, 2009. – 528 с.
- 1.11. *Градова А.* Гетьмани України. Історії про славу, мудрість і відвагу / А. Градова. – Х. : Аргумент-принт : Віват, 2015. – 352 с.
- 1.12. *Губарев В.* Історія України : [довідник школяра і студента] / В. Губарев. – Донецьк : БАО, 2005. – 622 с.
- 1.13. *Довідник з історії України (А–Я)* / [за ред. І. Підкова, Р. Шуста]. – К. : Генеза, 2002. – 903 с.
- 1.14. *Енциклопедія історії України* : в 5 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 1 : А–В. – 2003. – 688 с.
- 1.15. *Енциклопедія історії України* : в 5 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 2 : Г–Д. – 2004. – 528 с.
- 1.16. *Енциклопедія історії України* : в 5 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 3 : Е–Й. – 2005. – 672 с.
- 1.17. *Енциклопедія історії України* : в 8 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 4 : Ка–Ком. – 2007. – 528 с.
- 1.18. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 5 : Кон–Кю. – 2008. – 568 с.
- 1.19. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 6 : Ла–Мі. – 2009. – 784 с.
- 1.20. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 7 : Мл–О. – 2010. – 728 с.

- 1.21. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– .– Т. 8 : Па–Прик. – 2011. – 520 с.
- 1.22. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– .– Т. 9 : Прил–С. – 2012. – 944 с.
- 1.23. *Енциклопедія історії України* : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– .– Т. 10 : Т–Я. – 2013. – 784 с.
- 1.24. *Історія державності України* : [експериментальний підруч.] / [за заг. ред. О. М. Бандурки, О. Н. Ярмиша]. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2004. – 608 с.
- 1.25. *Історія України* / [відп. ред. Ю. Сливка ; кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – [4-те вид.]. – Л. : Світ, 2003. – 520 с.
- 1.26. *Історія України та її державності* : [курс лекцій] ; [навч. посібник] / [Л. Є. Дещинський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін.]. – Л. : Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 476 с.
- 1.27. *Історія України* : [навч. посіб.] / [М. О. Скрипник, Л. Ф. Домбровська, В. М. Красовський та ін. ; під ред. М. О. Скрипника]. – К. : ЦНЛ, 2003. – 366 с.
- 1.28. *Історія України* : [навч.-метод. посіб. для семінарських занять] / [В. М. Литвин, А. Г. Слюсаренко, В. Ф. Колесник та ін. ; за ред. В. М Литвина]. – К. : Знання – Прес, 2006. – 460 с.
- 1.29. *Історія України* : [посіб.] / [за заг. ред. Г. Д. Темка, Л. С. Тупчієнка]. – К. : Академія, 2002. – 480 с.
- 1.30. *Історія України* : нове бачення / [В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін. ; під ред. В. А. Смолія]. – К. : Альтернативи, 2000. – 464 с.
- 1.31. *Історія України ХХ – початку ХХІ століття* : [навч. посіб.] / [П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка та ін. ; за заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Знання, 2004. – 582 с.
- 1.32. *Історія України в особах* : ХІХ століття / [авт. кол. : В. С. Шандра (кер.) та ін.]. – К. : Україна, 2015. – 368 с.
- 1.33. *Каденюк О. С. Історія України* : [навч. посіб.] / О. С. Каденюк. – К. : Кондор, 2008. – 408 с.
- 1.34. *Калініченко В. В. Історія України. Ч. 3. 1917–2003 рр.* : [підруч. для іст. ф-тів вищих навч. закладів] / В. В. Калініченко, І. К. Рибалка. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 626 с.
- 1.35. *Кормич Л. Історія України* : [підруч.] / Л. Кормич, В. Багацький. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : Алерта, 2006. – 412 с.
- 1.36. *Король В. Ю. Історія України* : [навч. посіб.] / В. Ю. Король – [2-ге вид., доп.]. – К. : ВЦ «Академія», 2008. – 496 с.
- 1.37. *Котова Н. Історія України* : [навч. посіб.] / Н. Котова. – Х. : Одіссей, 2005. – 413 с.
- 1.38. *Крупник Л. О. Історія України* : формування етносів, нації, державності : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Л. О. Крупник – К. : ЦУЛ, 2009. – 216 с.
- 1.39. *Кудряченко А. І. Політична історія України ХХ століття* : [підруч.] / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костири. – К. : МАУП, 2006. – 694 с.

- 1.40. *Кульчицький В. С.* Історія держави і права України : [підруч.] / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – К. : ВД «Ін Юре», 2007. – 624 с.
- 1.41. *Лазарович М. В.* Ілюстрована історія України : [короткий курс лекцій] / М. В. Лазарович. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – Т. : Джура, 2007. – 470 с.
- 1.42. *Лазарович М. В.* Історія України : відповіді на питання екзаменаційних білетів : [навч. посіб.] / М. В. Лазарович, Н. А. Лазарович. – К. : Знання, 2010. – 438 с.
- 1.43. *Лановик Б.* Історія України : [навч. посіб.] / Б. Лановик, М. Лазарович. – [3-тє вид., виправлене і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2006. – 598 с.
- 1.44. *Лановик Б. Д.* Економічна історія України і світу : [підруч.] / [Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко ; ред. Б. Д. Лановик]. – [8-ме вид., перероб. і доп.]. – К. : Вікар, 2006. – 495 с.
- 1.45. *Лановик Б. Д.* Економічна історія : [курс лекцій] / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович. – [6-тє вид., стер.]. – К. : Вікар, 2006. – 405 с.
- 1.46. *Левицька Н. М.* Історія України. Україна в світі : історія і сучасність : [навч. посіб.] / Н. М. Левицька. – К. : Кондор, 2011. – 418 с.
- 1.47. *Литвин В. М.* Історія України : [навч. посіб.] / В. М. Литвин, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко. – К. : Знання-Прес, 2002. – 669 с.
- 1.48. *Литвин В. М.* Історія України : [підруч.] / [В. М. Литвин; від. ред. В. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2013. – 991 с.
- 1.49. *Магочій Р.-П.* Історія України / Р.-П. Магочій. – К. : Критика, 2007. – 640 с.
- 1.50. *Мельник А. І.* Історія України : [навч. посіб.] / А. І. Мельник. – К. : ЦУЛ, 2008. – 88 с.
- 1.51. *Мицик Ю. А.* Історія України : [навч. посіб.] / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 591 с.
- 1.52. *Музиченко П. П.* Історія держави і права України : [навч. посіб.] / П. П. Музиченко. – [5-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, КОО, 2006. – 437 с.
- 1.53. *Новітня історія України (1900–2000) :* [підруч.] / [А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. М. Литвин та ін.]. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Вища школа, 2002. – 719 с.
- 1.54. *Остафійчук В. Ф.* Історія України: сучасне бачення : [навч. посіб.] / В. Ф. Остафійчук. – [4-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2008. – 424 с.
- 1.55. *Пасічник М. С.* Історія України : державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : [навч. посіб.] / М. С. Пасічник. – [2-ге вид., стер.]. – К. : Знання, 2006. – 735 с.
- 1.56. *Петровський В. В.* Історія України. Неупереджений погляд : факти, міфи, коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – [2-ге вид., випр. та доп.]. – Х. : ВД «Школа», 2008. – 602 с.
- 1.57. *Політична історія України :* [навч. посіб.] / [В. А. Греченко, В. І. Танцюра, В. В. Калініченко та ін. ; за ред. В. І. Танцюри]. – [2-ге вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2008. – 552 с.

- 1.58. *Полянський О. А.* Історія України : проблеми методології та методики / О. А. Полянський. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 128 с.
- 1.59. *Разом на одній землі.* Історія України багатокультурна : [навч. посіб.] / [авт. та упоряд. : О. Кісь, В. Мисан, С. Антіпова та ін.]. – Л. : ЗУКЦ, 2012. – 332 с.
- 1.60. *Савченко Н. М.* Історія України : [модульний курс] ; [навч. посіб.] / Н. М. Савченко, М. К. Подольський. – К. : Фірма ІНКІОС, ЦНЛ, 2006. – 544 с.
- 1.61. *Світлична В. В.* Історія України : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Світлична. – [7-ме вид.]. – К. : Каравела, 2015. – 392 с.
- 1.62. *Субтельний О.* Україна : історія / О. Субтельний. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : Либідь, 1993. – 720 с.
- 1.63. *Україна : політична історія ХХ – початок ХХІ ст.* / [ред. рада : В. М. Литвин (голова) та ін. ; редкол. : В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголови) та ін.]. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 1028 с.
- 1.64. *Уривалкін О. М.* Історія України (середина ХІІІ – середина ХVІІ ст.) / О. М. Уривалкін. – К. : Кондор, 2005. – 281 с.
- 1.65. *Уривалкін О. М.* Історія України (кінець ХVІІ – початок ХХІ ст.) / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2007. – 433 с.
- 1.66. *Уривалкін О. М.* Таємниці історії України (загадки, події, факти) / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2006. – 403 с.
- 1.67. *Чутський А. І.* Історія України : [навч. посіб.] / А. І. Чутський. – К. : МАУП, 2006. – 345 с.
- 1.68. *Юрій М. Ф.* Історія України : [навч. посіб.] / М. Ф. Юрій. – К. : Кондор, 2008. – 250 с.

(з теорії та історії української культури)

- 2.69. *Абрамович С. Д.* Культурологія : [навч. посіб.] / С. Д. Абрамович, М. С. Тілло. – К. : Кондор, 2007. – 351 с.
- 2.70. *Абрамович С. Д.* Світова та українська культура : [навч. посіб.] / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова. – Л. : Світ, 2004. – 344 с.
- 2.71. *Анісімов В. В.* Історія української культури : словник-довідник : [навч. посіб.] / В. В. Анісімов. – К. : УБС НБУ, 2014. – 319 с.
- 2.72. *Висоцький О. Ю.* Історія української культури : [навч. посіб.] / О. Ю. Висоцький. – Д. : НМетАУ, 2009. – 130 с.
- 2.73. *Гіптерс З. В.* Культурологічний словник-довідник / З. В. Гіптерс. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 328 с.
- 2.74. *Гриценко Т. Б.* Культурологія : [навч. посіб.] / Т. Б. Гриценко. – [3-тє вид.]. – К. : ЦУЛ, 2011. – 392 с.
- 2.75. *Довжук І. В.* Історія культури України : [підруч.] / І. В. Довжук. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 552 с.
- 2.76. *Зотов В.* Українська та зарубіжна культура. Словник культурологічних термінів / В. Зотов, А. Клімачова, В. Таран. – К. : ЦУЛ, 2009. – 269 с.
- 2.77. *Іваненко В. В.* Історія української культури : [навч. посіб.] / В. В. Іваненко, Г. Г. Кривчик. – Д. : Вид-во ДНУ, 2010. – 98 с.

- 2.78. *Історія світової та української культури* : [підруч.] / [В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук та ін.]. – К. : Літера, 2005. – 463 с.
- 2.79. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [Є. В. Перегуда, В. Ф. Панібудьласка, А. В. Тороп та ін. ; за ред. Є. В. Перегуда]. – К. : КНУБА, 2010. – 149 с.
- 2.80. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [Л. В. Анучина та ін. ; ред. Л. В. Анучина]. – Х. : ФІНН, 2011. – 456 с.
- 2.81. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [О. Б. Величко, А. П. Момрик, О. А. Редькіна та ін.]. – К. : «Книга-плюс», 2012. – 496 с.
- 2.82. *Історія української культури* : [навч. посіб.] / [О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко та ін. ; за ред. О. Ю. Палової]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 368 с.
- 2.83. *Історія української культури* : [підруч.] / [кол. авт. : Л. В. Анучина, О. В. Бурлука, Ю. В. Пасмор та ін. ; за ред. Л. В. Анучиної та ін.]. – Х. : Право, 2012. – 368 с.
- 2.84. *Історія української культури* : [підруч.] / [В. О. Лозової, Л. В. Анучина, О. А. Стасевська, О. В. Уманець ; за ред. В. О. Лозового]. – Х. : Право, 2013. – 368 с.
- 2.85. *Історія української культури. Кредитно-модульний курс* : [навч. посіб.] / [О. М. Цапко, Л. М. Дубчак, А. І. Піскарьова та ін.]. – К. : КНТ : Дакор, 2011. – 176 с.
- 2.86. *Історія української та зарубіжної культури* : [навч. посіб.] / [С. М. Клапчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін. ; за ред. С. М. Клапчука]. – [6-те вид., випр. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 358 с.
- 2.87. *Кордон М. В. Історія української культури* : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. В. Кордон. – Л. : Магнолія-2006, 2011. – 335 с.
- 2.88. *Кравець М. С. Культурологія* : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / М. С. Кравець. – Л. : Новий світ-2000, 2010. – 320 с.
- 2.89. *Культурологія : українська та зарубіжна культура* : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [4-те вид, випр. і допов.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
- 2.90. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури* : [навч. посіб.] / [за ред. проф. А. Яртия та проф. В. Мельника]. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Л. : Світ, 2005. – 568 с.
- 2.91. *Новикова Ю. М. Історія української культури. Українознавство. Українська етнокультура* : [навч. посіб.] / Ю. М. Новикова. – Донецьк : Донбас, 2012. – 150 с.
- 2.92. *Матвєєва Л. Л. Культурологія* : [навч. посіб.] / Л. Л. Матвєєва. – К. : Либідь, 2005. – 512 с.
- 2.93. *Павленко О. П. Культурологія* : [посіб. для підготовки для іспитів] / О. П. Павленко. – [2-ге вид, стереотипне]. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 176 с.
- 2.94. *Пальм Н. Д. Історія української культури* : [навч. посіб.] / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.

- 2.95. *Подольська Є. А.* Культурологія : [навч. посіб.] / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. – [2-ге вид. допов.] – К. : ЦНЛ, 2005. – 290 с.
- 2.96. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – [2-ге вид.]. – К. : АртЕк 2001. – 728 с.
- 2.97. *Сандюк Л. О.* Основи культурології : [навч. посіб.] / Л. О. Сандюк. – К. : ЦУЛ, 2012. – 400 с.
- 2.98. *Україна – європейська країна* / [авт.-уклад. С. Чайковський]. – К. : Балтія-Друк, 2015. – 124 с.
- 2.99. *Українська та зарубіжна культура* : [навч. посіб.] / [за наук. ред. Л. Є. Дещинського]. – Л. : Бескид Біт, 2005. – 304 с.
- 2.100. *Українська та зарубіжна культура* : [навч. посіб.] / [М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. М. Семашко та ін. ; за ред. М. М. Заковича]. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Знання, КОО, 2001. – 550 с.
- 2.101. *Українська та зарубіжна культура* : [навч.-метод. пос. для самот. вивч. дисц.]. – [2-ге вид, без змін]. – К. : КНЕУ, 2006. – 367 с.
- 2.102. *Хома І. Я.* Історія української культури : [навч. посіб.] / І. Я. Хома, А. О. Сова, Ж. В. Мина. – [2-ге вид., допов.]. – Л. : Львів. політехніка, 2013. – 356 с.
- 2.103. *Хорошун Б. І.* Українська та зарубіжна культура : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Б. І. Хорошун, О. М. Язвінська, О. Ю. Серова. – К. : НТУ, 2010. – 464 с.
- 2.104. *Чорна Н. В.* Історія української культури : [навч. посіб.] / Н. В. Чорна, Г. М. Горячківська. – Х. : ХНУРЕ, 2012. – 200 с.
- 2.105. *Шейко В. М.* Історія української культури : [навч. посіб.] / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – [5-те вид., стер.]. – К. : Знання, 2013. – 271 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

(з історії України)

- 1.1. *Баран В. Д.* Давні слов'яни / В. Д. Баран. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 3).
- 1.2. *Баран В. Д.* Історичні витоки українського народу / В. Д. Баран, Я. В. Баран. – К. : Генеза, 2005. – 208 с.
- 1.3. *Баран В. К.* Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ві рр.) / В. К. Баран, В. М. Даниленко. – К. : Альтернативи, 1999. – 304 с. («Україна крізь віки», т. 13).
- 1.4. *Брайчевський М.* Походження Русі // Вибранні твори / М. Брайчевський. – К. : Академія, 2002. – 600 с.
- 1.5. *Бунятян К. П.* На світанку історії / К. П. Бунятян, В. Ю. Мурзін, О. В. Симоненко. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 1).
- 1.6. *Верстюк В.* Діячі Української Центральної Ради : [біографічний довідник] / В. Верстюк, Т. Осташко. – К. : КНФ, 1998. – 256 с.
- 1.7. *Голобуцький В.* Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. – К. : Вища школа, 1994. – 539 с.

- 1.8. *Горелов М. Є.* Цивілізаційна історія України : [нариси] / М. Є. Горелов, О. П. Моця, О. О. Рафальський. – К. : ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006. – 632 с.
- 1.9. *Грабовський С.* Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроян, Л. Шкляр. – К. : Генеза, 1995. – 608 с.
- 1.10. *Грицак Я. Й.* Нарис історії України : формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. – [2-ге вид.] / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
- 1.11. *Грицак Я.* Страсті за націоналізмом : стара історія на новий лад : [есеї] / Я. Грицак. – К. : Критика, 2011. – 351 с.
- 1.12. *Грушевський М.* Ілюстрована історія України / М. Грушевський. – К. : Наукова думка, 2002. – 544 с.
- 1.13. *Гунчак Т. Г.* Україна : ХХ століття / Т. Г. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 384 с.
- 1.14. *Гуржій О.* Українська козацька держава в другій половині ХVІІ–ХVІІІ ст. : кордони, населення, право / О. Гуржій. – К. : Основи, 1996. – 222 с.
- 1.15. *Гуржій О. І.* Гетьманська Україна / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб. – К. : Альтернативи, 1999. – 304 с. («Україна крізь віки», т. 8).
- 1.16. *Дорошенко Д. І.* Нарис історії України в 2-х томах. Т. 1 (до половини ХVІІ століття) / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – 238 с.
- 1.17. *Дорошенко Д. І.* Нарис історії України в 2-х томах. Том 2 (від половини ХVІІ століття) / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – 349 с.
- 1.18. *Друга світова війна в історичній пам'яті України.* (За матеріалами Українського інституту національної пам'яті) / [упоряд. : Л. Герасименко, Р. Пилявець]. – Київ – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – 247 с.+22 с.
- 1.19. *Залізняк Л. Л.* Первісна історія України : [навч. посібник] / Л. Л. Залізняк. – К. : Вища школа, 1999. – 263 с.
- 1.20. *Західно-Українська народна республіка 1918–1923 : ілюстрована історія* / [авт., голов. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк]. – Л. ; Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2008. – 524 с.
- 1.21. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів : Бесіди з історії української державності : [навч. посіб.] / Р. П. Іванченко. – [3-тє вид., перероб. і допов.] – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2014. – 624 с.
- 1.22. *Історія України : Документи. Матеріали : [посіб.]* / [укл. В. Король]. – К. : Академія, 2001. – 447 с.
- 1.23. *Історія українського війська* / [І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів та ін.]. Т. 1. – [вид. 5-тє змін. і доп.]. – К. : Варта, 1994. – 384 с.
- 1.24. *Історія українського війська* / [І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів та ін.]. Т. 2. / [вид. 5-тє змін. і доп.]. – К. : Варта, 1995. – 464 с.
- 1.25. *Історія українського козацтва : нариси у 2-х т.* [редкол. : В. А. Смолій (від. ред.) та ін.]. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2006–. – Т. 1. – 2006. – 800 с.
- 1.26. *Історія українського козацтва : нариси у 2-х т.* [редкол. : В. А. Смолій (від. ред.) та ін.]. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2006–. – Т. 2. – 2007. – 724 с.

- 1.27. *Касьянов Г.* Україна 1991–2007 : нариси новітньої історії / Г. Касьянов. – К. : Наш час, 2008. – 432 с.
- 1.28. *Клименко В. А.* Історія сучасного світу : [навч.-метод. посіб.] / В. А. Клименко, Н. В. Чубур. – К. : ЦУЛ, 2013. – 93 с.
- 1.29. *Коваль М. В.* Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.) / М. В. Коваль. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 12).
- 1.30. *Комаринська З. М.* Історія України : [посіб. для самостійного вивчення та підготовки до семінар. з-ть] / З. М. Комаринська. – Л. : ЛБІ НБУ, 2005. – 191 с.
- 1.31. *Конквест Р.* Жнива скорботи : радянська колективізація і голодомор / Р. Конквест ; [ред. В. Гребенюк, пер. з англ. Н. Волошинович, З. Корабліної, В. Новак ; літ. опрац. А. Криштальського]. – Луцьк : ВМА, 2007. – 456 с.
- 1.32. *Котляр М. Ф.* Галицько-Волинська Русь / М. Ф. Котляр. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 5).
- 1.33. *Крижицький С. Д.* Античні держави Північного Причорномор'я / С. Д. Крижицький, В. М. Зубар, А. С. Русяєва. – К. : Альтернативи, 1998. – 352 с. («Україна крізь віки», т. 2).
- 1.34. *Крип'якевич І. П.* Історія України / І. П. Крип'якевич. – Л. : Світ, 1990. – 520 с.
- 1.35. *Кульчицький С. В.* Новітня історія України (2001–2006) : [дод. до підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.] / С. В. Кульчицький. – К. : Генеза, 2006. – 56 с.
- 1.36. *Кульчицький С. В.* Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) / С. В. Кульчицький. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с. («Україна крізь віки», т. 11).
- 1.37. *Кучер В. І.* Україна у Другій світовій війні (1939–1945) : [посіб. для вчителя] / В. І. Кучер, П. М. Чернега. – К. : Генеза, 2004. – 272 с.
- 1.38. *Лаврик О. В.* Тисяча цікавих фактів про Україну / О. В. Лаврик. – Х. : Аргумент-принт : Віват, 2015. – 256 с.
- 1.39. *Литвин В.* Україна: міжвоєнна доба (1921–1938 рр.) / В. Литвин. – К. : Лі – Терра, 2003. – 512 с.
- 1.40. *Литвин В. М.* Україна в Другій світовій війні (1939–1945) / В. М. Литвин. – К. : Лі – Терра, 2004. – 464 с.
- 1.41. *Литвин В. М.* Україна в другому повоєнному десятилітті (1956–1965) / В. М. Литвин. – К. : Лі – Терра, 2004. – 272 с.
- 1.42. *Литвин В. М.* Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.) / В. М. Литвин. – К. : Альтернативи, 2000. – 360 с. («Україна крізь віки», т. 14).
- 1.43. *Малик Я.* Історія української державності : [навч. посіб.] / Я. Малик, Б. Вол, В. Чуприна. – Л. : Світ, 1995. – 248 с.
- 1.44. *Мозолевський Б. М.* Скіфський степ / Б. М. Мозолевський. – К. : Наукова думка, 1983. – 200 с.
- 1.45. *Орлова Т. В.* Історія нових незалежних держав: Postsovieticum : [навч. посіб.] / Т. В. Орлова. – К. : Знання, 2010. – 487 с.

- 1.46. *Полонська-Василенко Н.* Історія України : у 2 т. Т. 1. До середини XVII століття. – [4-те вид., стереотип.] / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 2002. – 672 с.
- 1.47. *Полонська-Василенко Н.* Історія України : у 2 т. Т. 2. Від середини XVII століття до 1923 року. – [4-те вид., стереотип.] / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.
- 1.48. *Попович М.* Червоне століття / М. Попович. – К. : АртЕк, 2005. – 888 с.
- 1.49. *Реєнт О. П.* Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.) / О. П. Реєнт. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – 340 с.
- 1.50. *Ричка В. М.* За літописним рядком : Історичні оповідання про Київську Русь / В. М. Ричка. – К. : Радянська школа, 1991. – 206 с.
- 1.51. *Рубльов О. С.* Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О. С. Рубльов, О. П. Реєнт. – К. : Альтернативи, 1999. – 320 с. («Україна крізь віки», т. 10).
- 1.52. *Русина О. В.* Україна під татарами і Литвою / О. В. Русина. – К. : Альтернативи, 1998. – 320 с. («Україна крізь віки», т. 6).
- 1.53. *Рух Опору в Україні: 1960–1990.* Енциклопедичний довідник. – [2-ге вид.] / [передм. О. Зінкевича, О. Обертаса]. – К. : Смолоскип, 2012. – 896 с.
- 1.54. *Сарбей В. Г.* Національне відродження України / В. Г. Сарбей. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с.
- 1.55. *Смолій В. А.* Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.) / В. А. Смолій, В. С. Степанков – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 447 с.
- 1.56. *Терещенко Ю. І.* Україна і європейський світ : Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. : [навч. посібник] / Ю. І. Терещенко. – К. : Перун, 1996. – 496 с.
- 1.57. *Тищик Б.* Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.) : [монографія] / Б. Тищик, О. Вівчаренко, Н. Лешкович. – Л. ; Івано-Франківськ : Світ, 2000. – 271 с.
- 1.58. *Толочко О. П.* Київська Русь / О. П. Толочко, П. П. Толочко. – К. : Альтернативи, 1998. – 352 с. («Україна крізь віки», т. 4).
- 1.59. *Толочко П.* Ярослав Мудрий / П. Толочко. – К. : Альтернативи, 2002. – 272 с.
- 1.60. *Україна і Росія в історичній ретроспективі : в 3 т. / [гол. ред. ради В. М. Литвин].* – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 1 : Українські проекти в Російській імперії / В. Ф. Верстюк, В. М. Горобець, О. П. Толочко. – 2004. – 503 с.
- 1.61. *Україна і Росія в історичній ретроспективі : в 3 т. / [гол. ред. ради В. М. Литвин].* – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 2 : Радянський проект для України / В. А. Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко. – 2004. – 531 с.
- 1.62. *Україна і Росія в історичній ретроспективі: нариси: в 3 т. / [гол. ред. ради В. М. Литвин].* – К. : Наукова думка, 2004– . – Т. 3 : Новітній український

державотворчий процес / С. В. Кульчицький, Б. О. Парахонський. – 2004. – 328 с.

1.63. *Україна і світове господарство : взаємодія на межі тисячоліть* / [А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, А. С. Гальчинський та ін.]. – К. : Либідь, 2002. – 470 с.

1.64. *Українська революція. Історичні портрети* / [упор. : С. В. Корновенко, А. Г. Морозов, О. П. Реєнт]. – Вінниця : Фоліант, 2004. – 288 с.

1.65. *Червінський В. І. Історія України : джерельний літопис* / [за заг. ред. В. І. Червінського]. – К. : ДП «Дирекція ФВД», 2008. – 800 с.

1.66. *Чухліб Т. Козаки та яничари : Україна у християнсько-мусульманських війнах 1500–1700 рр.* / Т. Чухліб. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2010. – 446 с.

1.67. *Шліхта Н. Історія радянського суспільства : [курс лекцій]* / Н. Шліхта. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х. : Акта, 2015. – 252 с.

1.68. *Яворницький Д. І. Із української старовини* / Д. І. Яворницький. – К. : Веселка, 2001. – 176 с.

1.69. *Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3 т.* / Д. І. Яворницький. – [пер. з рос. І. І. Сварника ; упоряд. іл. О. М. Апанович ; худож. В. М. Дозорець]. – Л. : Світ, 1990– . – Т 1. – 1990. – 319 с.

1.70. *Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3 т.* / Д. І. Яворницький. – [пер. з рос. І. І. Сварника ; художники Є. Е. Дацюк, В. М. Дозорець]. – Л. : Світ, 1990– . – Т 2. – 1991. – 392 с.

1.71. *Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3 т.* / Д. І. Яворницький. – [пер. з рос., покажчики І. І. Сварника ; упоряд. іл. О. М. Апанович ; художники Є. Е. Дацюк, В. М. Дозорець]. – Л. : Світ, 1990– . – Т 3. – 1992. – 456 с.

1.72. *Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України* / Н. Яковенко. – [4-те вид.]. – К. : Критика, 2009. – 584 с.

(з теорії та історії української культури)

2.73. *Акимович Є. О. Українська культура в історичному вимірі. (XI–XVII століття)* / Є. О. Акимович. – О. : Маяк, 2009. – 496 с.

2.74. *Антофійчук В. І. Культурологія : Термінологічний словник* / В. І. Антофійчук. – [2-ге вид.]. – Чернівці : Книги ХХІ ст., 2007. – 159 с.

2.75. *Безвершук Ж. О. Культурологія : [навч. посіб. : відповіді на питання екзаменаційних білетів]* / Ж. О. Безвершук, О. В. Щербакова. – К. : Знання, 2010. – 326 с.

2.76. *Безклубенко С. Українська культура : погляд крізь віки. Історико-теоретичні нариси* / С. Безклубенко. – Ужгород : Карпати, 2006. – 512 с.

2.77. *Богуцький Ю. Українська культура в європейському контексті* / Ю. Богуцький. – К. : Знання, 2007. – 679 с.

2.78. *Власенко О. І. Культурологія : [навч. посіб.]* / О. І. Власенко. – Х. : Парус, 2007. – 456 с.

- 2.79. *Гатальська С. М.* Філософія культури : [підруч.] / С. М. Гатальська. – К. : Либідь, 2005. – 328 с.
- 2.80. *Горський В. С.* Біля джерел : (Нариси з історії філософської культури України) / В. С. Горський. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2006. – 262 с.
- 2.81. *Греченко В. А.* Світова та українська культура: довідник для школярів та студентів / В. А. Греченко, І. В. Чорний. – К. : Літера ЛТД, 2009. – 416 с.
- 2.82. *Європейська та українська культура в нарисах* : [навч. посіб.] / [за ред. І. З. Цехмістро, В. І. Штанько, В. С. Старовойт та ін.]. – К. : ЦНЛ, 2003. – 320 с.
- 2.83. *Історія світової та української культури* : [підруч.] / [В. А. Режко, В. А. Кушнерук, І. В. Чорний, В. А. Греченко]. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 480 с.
- 2.84. *Історія української культури* / [за заг. ред. І. Крип'якевича]. – [4-те вид., стереотип.]. – К. : Либідь, 2002. – 656 с.
- 2.85. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 1 : Історія культури давнього населення України / [Ю. С. Асєєв та ін. ; голов. ред. П. П. Толочко]. – 2001. – 1134 с.
- 2.86. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 2 : Українська культура XIII – першої половини XVII століть / [В. С. Александрович та ін. ; голов. ред. Я. Д. Ісаєвич]. – 2001. – 848 с.
- 2.87. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 3 : Українська культура другої половини XVII–XVIII століть / [В. С. Александрович та ін. ; голов. ред. В. А. Смолій]. – 2003. – 1246 с.
- 2.88. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 4, кн. 1 : Українська культура першої половини XIX століття / [Л. Ф. Артюх та ін. ; голов. ред. Г. А. Скрипник та ін.]. – 2008. – 1008 с.
- 2.89. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 4, кн. 2 : Українська культура другої половини XIX століття / [М. П. Бондар та ін. ; голов. ред. Г. А. Скрипник]. – 2005. – 1295 с.
- 2.90. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б.Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 1 : Українська культура XX – початку XXI століть / [Б. М. Ажнюк та ін. ; редкол. тому, кн. 1 : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2011. – 862 с.
- 2.91. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5, кн. 2 : Українська культура XX – початку XXI століть / [В. П. Агеєва та ін. ; редкол. тому, кн. 2 : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2011. – 1031 с.
- 2.92. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5 , кн. 3 : Культура та розвиток науки і технологій

в Україні / [І. Є. Александрова та ін. ; ред. кол. : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.] – 2012. – 949 с.

2.93. *Історія української культури* : у 5 т. / [голов. ред. Б. Є. Патон]. – К. : Наукова думка, 2001– . – Т. 5 : Українська культура ХХ – початку ХХІ століть, кн. 4 : Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні / [Л. Ф. Артюх та ін. ; редкол. : голов. ред. М. Г. Жулинський та ін.]. – 2013. – 941 с.

2.94. *Колтунов О. Ю.* Історія української культури : [навч. посіб.] / О. Ю. Колтунов, О. О. Уварова. – О. : Одеський медуніверситет, 2011. – 316 с.

2.95. *Кордон М. В.* Українська та зарубіжна культура : [підруч.] / М. В. Кордон. – [3-тє видання]. – К. : ЦУЛ, 2010. – 584 с.

2.96. *Корінний М. М.* Короткий енциклопедичний словник з культури / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. – К. : Україна, 2003. – 384 с.

2.97. *Корінний М. М.* Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури / М. М. Корінний. – К. : Україна, 2000. – 184 с.

2.98. *Куземська Г. В.* Нездоланна Україна : Хроніка нищення української церкви, мови, культури, народу / Г. В. Куземська. – К. : Фенікс, 2014. – 132 с.

2.99. *Культурологія* : [навч. посіб.] / [Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, А. Ю. Кондратюк і ін. ; за ред. Т. Б. Гриценко]. – [3-тє вид.]. – К. : ЦУЛ, 2011. – 392 с.

2.100. *Культурологія* : [навч. посіб. для студ. вузів] / [А. Г. Баканурський, А. Б. Александров, Т. Ю. Дашкова та ін.]. – К. : Професіонал, 2004. – 204 с.

2.101. *Матвеєва Л.* Культурологія : [навч. посіб.] / Л. Матвеєва. – К. : Либідь, 2005. – 512 с.

2.102. *Матвієнко Л. В.* Культурологія : [навч. посіб.] / Л. В. Матвієнко. – К. : КНТЕУ, 2007. – 285 с.

2.103. *Міщенко М. М.* Сучасна культура України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : [навч.-метод. посіб.] / М. М. Міщенко. – Х. : Лідер, 2014. – 156 с.

2.104. *Огієнко І.* Українська культура / І. Огієнко. – К. : Абрис, 1991. – 272 с.

2.105. *Подольська Є. А.* Культурологія : 100 питань – 100 відповідей : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, Д. Є. Погорілий. – К. : Фірма «ІНКОС», 2008. – 240 с.

2.106. *Попович М. В.* Культура : Ілюстрована енциклопедія України / М. В. Попович. – К. : Балтія-Друк, 2009. – 184 с.

2.107. *Стеценко В.* Культурологія : [навч. посіб.] / В. Стеценко, Л. Пітусь. – Л. : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 284 с.

2.108. *Тюрменко І. І.* Культурологія: теорія та історія культури : [навч. посіб.] / І. І. Тюрменко. – [3-тє вид., перероб. та доп.] – К. : ЦНЛ, 2010. – 370 с.

2.109. *Художня культура України* : [навч. посіб.] / [Л. М. Масол, С. А. Ничкало, Г. І. Веселовська та ін. ; за заг. ред. Л. М. Масол]. – К. : Вища школа, 2006. – 239 с.

2.110. *Чорний І. В.* Культурологія : [навч. посіб.] / І. В. Чорний, В. А. Перцева. – Х. : ТОВ «Прометей-Прес», 2005. – 230 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

(з історії України)

- 1.1. *Білоцерківський В. Я.* Історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / В. Я. Білоцерківський. – [3-тє вид., виправ. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2007. – 535 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik1.html>
- 1.2. *Бойко О. Д.* Історія України : [підруч.] [Електронний ресурс] / О. Д. Бойко. – [5-тє вид., допов.]. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/boyko.html>
- 1.3. *Брама* – історія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://brama.com/ukraine/history/index.html>
- 1.4. *Віртуальний музей ГУЛАГ(у)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gulag-museum.org.ua/>
- 1.5. *Галицька Україна* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://halychyna.ukrbiz.net/>
- 1.6. *Голодомор 1932–1933 років в Україні* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.human-culture.com/history/>
- 1.7. *Голодомор в Україні 1932–1933 рр.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://golodomor.ukrinform.com/>
- 1.8. *Голубець М.* Велика історія України [Електронний ресурс] / М. Голубець. – [репринтне вид.]. – К. : «Глобус», 1993. – 381 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/great.html>
- 1.9. *Довідник з історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik2.html>
- 1.10. *Електронна хрестоматія* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://historydocs.narod.ru/ukr.htm>
- 1.11. *Залізняк Л. Л.* Первісна історія України : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / Л. Л. Залізняк. – К. : Вища школа, 1999. – 263 с. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/pervisna/index.html>
- 1.12. *Запорозькі козаки* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://perso.wanadoo.fr/pyzh/kozaky/>
- 1.13. *Ізборник* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/> <http://litopys.kiev.ua/>
- 1.14. *Інститут історії України НАН України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://history.org.ua/>
- 1.15. *Історична веб-хрестоматія UKRAÏNARUS*
http://geocities.com/ua_ukraine/ukraïnerus.html
- 1.16. *Історія України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://historyua.narod.ru/>
- 1.17. *Історія України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unitest.com/uahist/> <http://uahistory.kiev.ua/>
- 1.18. *Історія України з давнини до початку ХХІ століття* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dovidnik.html>

- 1.19. *Історія України* : словник-довідник для студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/dictionary/index.html>
- 1.20. *Історія українських збройних сил* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrarmy.kiev.ua/> <http://koza.kiev.ua/>
- 1.21. *Князі, гетьмани, митрополити, президенти та науковці* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.geocities.com/prysjan/in_40.html
- 1.22. *Козацтво XV–XXI ст.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cossackdom.com/>
- 1.23. *Конквест Р. Жнива скорботи : Радянська колективізація і голодомор* [Електронний ресурс] / Р. Конквест. – [пер. з англ.]. – К. : Либідь, 1993. – 384 с. – Режим доступу : <http://zhnyva33.narod.ru/>
- 1.24. *Літопис* : форум дослідів історії УПА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://city.litech.lviv.ua/litopys/>
- 1.25. *Нариси історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://history.franko.lviv.ua/>
- 1.26. *Новий довідник історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.vn.ua/book/new.html>
- 1.27. *Правителі України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravyteli.onestop.net/>
- 1.28. *Про українську історію : «Віталієва територія»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vittop10.g2gm.com/ukrainian/ukrainian.html>
- 1.29. *Русифікація* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusyfikacia.narod.ru/>
- 1.30. *Товариство «Меморіал»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://memorial.kiev.ua/>
- 1.31. *Українська геральдика* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://heraldry.com.ua>
- 1.32. *Українська електронна бібліотека* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrcenter.com/library.asp>
- 1.33. *Українська історична бібліотека* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrhistory.narod.ru/>
- 1.34. *Українська історична книга* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://historybooks.com.ua/>
- 1.35. *Українське військо у XX–XXI сторіччі* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vijsko.freespaces.com/>
- 1.36. *Український центр вивчення Голокосту* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://holocaust.kiev.ua/>
- 1.37. *Українські сторінки – історія національного руху України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstor.com/>
- 1.38. *EXLIBRIS* : українська електронна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://exlibris.org.ua/>
- 1.39. *InfoUkes – історія України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infoukes.com/history/>

(з теорії та історії української культури)

2.40. *Висоцький О. Ю.* Історія української культури : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / О. Ю. Висоцький. – Д. : НметАУ, 2009. – 130 с. – Режим доступу : <http://k-ua.in.ua/висоцький-о-ю-історія-української-кул/>

2.41. *Історія світової та української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко]. – К. : Літера, 2000. – 464 с. – Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/49_Istoriya_svitovoi_ta_ukrainskoi_kultyri

2.42. *Історія української культури* : [навч. посіб.] [Електронний ресурс] / [О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко та ін.; за ред. О. Ю. Павлової]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 368 с. – Режим доступу : http://b-ko.com/book_100.html

2.43. *Кобзар* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kobzar.info/>

2.44. *Культурологія* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kulturolog.org.ua/>

2.45. *Культурологія : підручники* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/kulturologiya/>

2.46. *Культурологія. Історія культури* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books.html>

2.47. *Мистецтво живопису, художники* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.abc-people.com/typework/paint/index.htm>

2.48. *Напрями живопису* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://staratel.com/>

2.49. *Національний художній музей* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://namu.kiev.ua/>

2.50. *Огієнко І.* Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу [Електронний ресурс] / І. Огієнко. – К. : В-во книгарні Є. Череповського, 1918. – 278 с. – Режим доступу : <http://elib.nplu.org/view.html?&id=323>

2.51. *Он-лайн бібліотека українського мистецтва* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uartlib.org/>

2.52. *Підручники з культурології* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studme.com.ua/>

2.53. *Попович М.* Нарис історії культури України [Електронний ресурс] / М. Попович. – К. : АртЕК, 1998. – 728 с. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>

2.54. *Українська культурологія в Східно-Західних контекстах* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://krytyka.com/>

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Ковальчук Іван Васильович

Історія та культура України

Методичні рекомендації до семінарських занять

В авторській редакції

Надруковано з оригінал-макета автора

Підписано до друку 27.04.2015 р. Формат 60х84/16.
Умов. друк. арк. 3,02. Обл.-вид. арк. 2,15.
Гарнітура Book Antiqua, Palatino Linotype, Times New Roman.
Друк різнографічний. Наклад 100 прим.